

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Jan Münster

**Kanonickoprávní delikty a jejich trestání v současném právu západní
církve**

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Kanonickoprávní delikty a jejich trestání v současném právu západní církve“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 117 583 znaků včetně mezer.

V Ostravě dne 14. 2. 2024

Bc. Jan Münster

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval všem, kdo mi pomohli při zpracovávání této diplomové práce. Na prvním místě děkuji vedoucí mé práce, ThLic. ICLic. Monice Menke, Th.D. za její trpělivost, čas a cenné rady, které mi věnovala při konzultacích a za její vždy pozitivní přístup, kterého si velmi vážím.

Děkuji všem vyučujícím Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, že mi byli vzácnými průvodci na cestě poznání práva, jehož studium jsem si zvolil při hledání svého životního povolání.

Především pak děkuji svým rodičům, že mi toto studium umožnili, všestranně mě při něm podporovali, povzbuzovali a spolu s mými sourozenci pro mne vytvořili zázemí bezpodmínečného přijetí a lásky. Zvláště děkuji za předání daru živé víry v milujícího Boha, z něhož vyplynul i můj bližší zájem o kanonické právo.

Největší poděkování však patří mé manželce, na kterou zejména v posledních letech nejvíce dolehla tíha mého studia. Děkuji za to, že je mi neustálou oporou, inspirací a motivací na naší společné cestě životem.

Obsah

Úvod	7
1. Prameny kanonického trestního práva a stručný přehled jejich vývoje s ohledem na ukládání trestů.....	10
1.1 Formální prameny kanonického práva	11
1.1.1 Formální prameny kanonického práva trestního	12
1.2 Vzájemný vztah kanonického práva a sekulárního práva	15
1.3 Stručná charakteristika dějin kanonického práva.....	18
2. Pojetí deliktní odpovědnosti v kanonickém právu	21
2.1 Pojem kanonickoprávní odpovědnosti.....	21
2.2 Kanonickoprávní delikt	22
2.2.1 Skutková podstata trestného činu obecně.....	23
2.2.2 Subjekt a subjektivní stránka	25
2.2.3 Objekt a objektivní stránka.....	26
2.2.4 Dělení deliktů	27
2.3 Okolnosti vylučující trestnost, prominutí trestu, promlčení trestní žaloby	27
3. Teologicko-filozofická východiska pojmu a účelu kanonického trestu	30
3.1 Zdůvodnění existence kanonického trestu	31
3.2 Pastorační rozměr trestního systému a úloha pastýřů církve dnes	33
4. Systém trestů v rekodifikovaném Kodexu kanonického práva	40
4.1 Tresty uložené a tresty samočinné	41
4.2 Nápravné tresty	43
4.2.1 Exkomunikace.....	43
4.2.2 Interdikt.....	44
4.2.3 Suspenze	46

4.3 Pořádkové tresty	48
4.4 Vedlejší trestní opatření.....	51
4.5 Procesní forma uložení trestu	53
Závěr.....	55
Seznam použitých zdrojů	58
Shrnutí	66
Seznam klíčových slov	66
Abstrakt	67
Keywords	67

Seznam použitých zkratek

B.	Bod
CCEO	Codex canonum ecclesiarum orientalium – Kodex kánonů východních církví z roku 1990
CIC	Codex iuris canonici – Kodex kanonického práva ve znění účinném od 8. 12. 2021
CIC/1917	Kodex kanonického práva z roku 1917
CIC/1983	Kodex kanonického práva z roku 1983
Č.	Číslo
Kán.	Kánon
KKC	Katechismus katolické církve
Příručka	Uživatelská příručka pro VI. Knihu Kodexu kanonického práva z roku 2023, vydaná Dikasteriem pro legislativní texty (angličtina)
S.	Strana

Úvod

Když papež František s účinností od 8. 12. 2021 promulgoval prostřednictvím apoštolské konstituce „Pascite gregem Dei“ novou VI. knihu Kodexu kanonického práva, v níž je prostřednictvím kánonů 1311-1399 soustředěno obecné trestní právo latinské katolické církve sui iuris (dále jen jako „církev“), nebylo pochyb, že se jedná o nejrozsáhlejší legislativní změnu Kodexu kanonického práva od doby jeho vydání v roce 1983. Touto novelizací (přičemž dle některých autorů je vhodnější hovořit spíše o „nahrazení“ této knihy¹) bylo 71 % původních kánonů doplněno, 10 % odstraněno a jen 17 % zůstalo beze změny.²

Je třeba si uvědomit, že kanonické právo představuje naprosto unikátní právní systém, jenž navzdory dějinným událostem přetrvává prakticky od dob starověku až do dnešních dní. Právě tato kontinuita, hodnotová zakotvenost a snaha o věrnost právnímu dědictví, o němž jeho recipienti věří, že je Božského původu, v kombinaci s nutností pružně reagovat na vývoj lidské společnosti prostřednictvím dílčích novelizací, jsou důvody, které činí tuto oblast práva mimořádně inspirativním objektem vědeckého zájmu. Pravdou však zůstává, že v akademickém prostředí tento zájem v současné době nedosahuje adekvátních rozměrů. Ve studijních programech oboru Právo a právní věda na českých právnických fakultách je církevní právo redukováno pouze do oblasti povinně volitelných předmětů a nezřídka se stává, že studenti se v průběhu svého studia seznámí (v lepším případě) pouze s jeho obecnými základy.

Autor této diplomové práce si tedy uvědomuje svůj nezanedbatelný deficit v oblasti teoretického poznání pramenů kanonického práva, a to i přesto, že měl možnost absolvovat některé další kurzy církevního práva na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého mimo rámec svého studijního plánu. Vnímá však jako žádoucí akcentovat prostřednictvím zpracování závěrečné práce na toto téma hodnotu a aktuálnost problematiky kanonického práva i v kontextu dnešní doby.

---

¹ TRETERA, Rajmund Jiří. Bouřlivý rozvoj kanonického práva a jeho ohlas v odborné právnické literatuře. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 91/2/23, s. 5.

² TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 325.

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat rekodifikované trestní právo katolické církve, formálně tedy VI. knihu Kodexu kanonického práva, a to se zaměřením na nosné principy a zásady, které v sobě kanonické právo snoubí zejména v oblasti pojetí deliktu a jeho trestání. Dílčím cílem je pak pokus o zhodnocení, zda provedené změny mají reálný potenciál dosáhnout záměrů nastíněných papežem Františkem v rámci výše zmíněné apoštolské konstituce.

Nelze si nepovšimnout, že revidované kanonické trestní právo je v posledních třech letech předmětem mimořádného zájmu ze strany odborné veřejnosti, a to právě v souvislosti se zmíněnou novelizací. Většina vědeckých článků zaměřuje svou pozornost na komparativní pojetí původní a nové právní úpravy. V této oblasti vznikla v poměrně krátké době významná díla mnoha kanonistů, o jejichž závěry se opírá také tato práce. Stěžejními zdroji jsou díla autorů sdružených v české Společnosti pro církevní právo, resp. díla obsažena v periodiku *Revue církevního práva*. Nejnovějším a velmi cenným pramenem poznání novelizovaného trestního práva pro účely této práce je „Uživatelská příručka pro VI. knihu Kodexu kanonického práva“ z roku 2023, vydaná Dikasteriem pro legislativní texty (zatím nepřeložena do českého jazyka), která nabízí obsáhlý komentář a praktický návod k interpretaci a aplikaci nové úpravy. Nelze opomenout také díla zahraničních autorů, např. kanadského profesora Briana T. Austina, jenž ve svém díle „The Revised Book VI, Part I Selected Norms and Commentary“ brilantně analyzuje novelizované znění zákona z lingvistického hlediska a vysvětluje novou systematiku právní úpravy s četnými odkazy na další významové konotace. Ačkoli je tedy v tuto chvíli k dispozici celá řada bezpochyby kvalitní literatury, je třeba konstatovat, že díla, v nichž by bylo současně podrobněji analyzováno i pojetí trestní odpovědnosti, resp. jejího základního prvku – trestného činu, a dále zaměřena pozornost na pojem a účel trestu se všemi jeho konsekvencemi, se v současné době dosud příliš nevyskytují. Právě v tomto ohledu by tedy předložená diplomová práce mohla svým nepatrným dílem přispět k probíhajícímu vědeckému výzkumu na poli církevního práva.

Problematika kanonickoprávních deliktů a jejich sankcionování nebude v této práci uchopena způsobem spočívajícím v analýze jednotlivých skutkových podstat daných trestných činů (byť i v této oblasti proběhly prostřednictvím novelizace

rozsáhlé změny). Analyzovány budou primárně instituty obecné části VI. knihy Kodexu kanonického práva. Postupováno bude metodou od obecného ke zvláštnímu, kdy se v úvodních dvou kapitolách nejprve vymezi obecný rámec dané problematiky a tento se následně zúží až ke specifickým detailům. Současně proběhne analýza s cílem identifikovat v nich společné vůdčí ideje, na nichž spočívá kanonické právo jako takové, tedy především zaměření na nejvyšší cíl církve, kterým je spása jednotlivce. Tato metoda bude doplněna o prvky komparace znění recentní právní úpravy s jejím předchozím zněním či úpravou obsaženou v Kodexu kanonického práva z roku 1917. V několika málo případech pak bude upozorněno na nejvýznamnější rozdíly i ve vztahu k obdobným institutům českého trestního práva sekulárního.

Ve třetí kapitole bude věnována speciální pozornost pastoračnímu rozměru kanonického trestu a úloze církevních autorit. Rovněž budou představeny mimoprávní inspirační zdroje pojmu a účelu kanonického trestu. Těžiště této diplomové práce pak spočívá ve čtvrté kapitole zabývající se problematikou jednotlivých kanonických trestů.

S vědomím vlastní nedostatečnosti tedy autor předkládá svou diplomovou práci shovívavé pozornosti čtenáře, a to s přáním, aby ideály, které jej osobně na kanonickém právu fascinují, a které byly rovněž motivací pro volbu tohoto tématu, se podařilo alespoň částečně srozumitelným způsobem vtělit i do níže uvedeného textu.

Diplomová práce vychází ze stavu právní úpravy platné ke dni 1. 1. 2024.

1. Prameny kanonického trestního práva a stručný přehled jejich vývoje s ohledem na ukládání trestů

Kanonické právo, jakožto vnitřní právní systém katolické církve, je nejstarším kontinuálně fungujícím právním systémem západní společnosti, navazujícím již na biblickou tradici a čerpajícím ze staletého bohatství učení církve, především z principů aristotelsko-tomistické filozofie.³ Východiskem studia pramenů církevního práva je uvědomění si skutečnosti, že toto právo jako celek je Božského původu, proto je vnitřně dokonalé, nezrušitelné a nezměnitelné. To však neimplikuje nemožnost dynamiky právního vývoje. Naopak, každý právní systém musí nutně disponovat mechanismy, kterými by mohl adekvátně reagovat na měnící se potřeby adresátů jeho norem. Právě kanonické právo tyto dvě tendence velmi vyváženě propojuje. Na jedné straně si zachovává stabilitu skrze věrnost základním hodnotám transcendentního původu, na nichž spočívá a současně bere v potaz přirozený vývoj společnosti a dynamicky na něj reaguje formou dílčích novelizací své normativy. Všechny příčiny mající vliv na změny kanonického práva jsou jeho materiálními prameny. S ohledem na již zmíněný Božský původ tohoto systému, by měla v oblasti materiálních pramenů výslovně zmíněna Boží vůle, o níž církev věří, že se projevuje při jejím řízení, dále křesťanská morálka, vývoj teologické doktríny, ale i sekulární legislativa nepřímou ovlivňující církevní normotvorbu.⁴ Právní normy lze tedy principiálně členit na normy práva Božského, které vycházejí ze zjevení a jsou neměnné a normy práva lidského, jež vytváří lidský zákonodárce a je možné je měnit - ty tvoří převážnou část kodexových norem.

Cílem následující kapitoly je tedy vymezit rámec pramenů kanonického práva trestního, přičemž tyto budou zasazeny nejprve do kontextu kanonických pramenů obecných, následně bude podrobně analyzován vzájemný vztah současného práva kanonického a práva světského se zohledněním nejvýznamnějších historických skutečností.

---

³ PETERS, Edward. Canon law in general. *CanonLaw.info* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.canonlaw.info/>.

⁴ VLADÁR, Vojtech. Význam štúdia prameňov kánonického práva pre súčasnú vedu. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92/3/23, s. 15-16.

1.1 Formální prameny kanonického práva

Fakticky je platné právo vtěleno do formálních pramenů. Tvůrcem formálního kanonického práva je církevní zákonodárce.⁵ Konkrétně papež, jakožto nejvyšší zákonodárce celé církve⁶, diecézní biskupové jakožto partikulární zákonodárci v rozsahu dané diecéze⁷ a jim naroveň postavení představení místních církví (územní prelatura a územní opatství, apoštolský vikariát a apoštolská prefektura a natrvalo zřízená apoštolská administratura), případně vyšší představení v řeholních institutech pro své podřízené. Již na tomto místě je vhodné upozornit, že církevní právo nerozděluje řídicí moc mezi orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní, tak jak je to obvyklé v sekulárních veřejnoprávních úpravách. Naopak, pro tuto oblast práva je signifikantní tzv. „princip jednoty moci“, který koncentruje moc u jediné osoby. Skutečnost, že fakticky tuto moc v církvi vykonávají samostatné orgány, je tedy spíše projevem „dělby práce“ před tradiční dělbou moci, tak jak je tento termín obecně chápán mimo církevní prostředí.⁸

Ačkoli pojem „církev“ není jazykem CIC nikterak blíže definován, lze vyjít z Katechismu katolické církve, jenž církev vymezuje jako „shromáždění těch, které Boží slovo svolává, aby utvořili Boží lid, a kteří se, živeni Kristovým tělem, sami stávají Kristovým Tělem.“⁹ Na témže místě je následně uvedeno, že „církev je zároveň viditelná i duchovní, hierarchická společnost i mystické Tělo Kristovo. Je jedna, vytvořena z lidského a z božského proku. Toto je tajemství, které dokáže přijmout jen víra.“¹⁰ I když se však jedná o hierarchické uspořádání, dogmatické konstituce II. Vatikánského koncilu zdůrazňují, že mezi všemi laickými věřícími i kleriky je „opravdová rovnost důstojnosti a v činnosti společné všem věřícím při budování Kristova těla, neboť rozlišení, které Pán stanovil mezi posvěcenými služebníky a ostatním božím lidem, nese s sebou i spojení, vždyť pastýři a ostatní věřící jsou spjati společnými potřebami.“¹¹

---

⁵ Kán. 135 § 2 CIC.

⁶ Kán. 331 CIC.

⁷ Kán. 381 CIC.

⁸ MENKE, Monika. *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 11.

⁹ Č. 777 KKC.

¹⁰ Č. 779 KKC.

¹¹ *Lumen gentium: Dogmatická konstituce o církvi*. In Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994. b. 32.

Z formálního hlediska se v teorii práva rozlišují čtyři prameny práva: právní předpis, soudní precedens, normativní právní smlouva a právní obyčej. Právní předpis je výsledkem činnosti autority, nadané zákonodárnou pravomocí, jež v sobě obsahuje právní normy jako předem daná pravidla chování. V kontinentálním prostředí jsou nejvýznamnějším pramenem práva právní předpisy.¹² S ohledem na výše zmíněné lze tedy uzavřít, že formálním pramenem kanonického práva jsou formy objektivního kanonického práva, které v sobě obsahují normy chování závazné pro jejich adresáty, v daném případě pro věřící. Je třeba poznamenat, že do kategorie pramenů práva nespádají soudní rozhodnutí, vydána církevními soudy.¹³ Pokud jde o právní obyčej, tento v oblasti kanonického trestního práva rovněž nelze bez dalšího považovat za pramen práva.¹⁴

1.1.1 Formální prameny kanonického práva trestního

Při přijetí CIC v roce 1983 byly veškeré skutkové podstaty trestných činů včetně obecných ustanovení inkorporovány výlučně do znění VI. knihy kodexu, a to prostřednictvím derogační klauzule uvedené v kán. 6 § 1 odst. 3 CIC, kterou byly zrušeny veškeré trestní zákony nepojaté do tohoto kodexu. V průběhu následujících let však vyvstala potřeba pojmenovat další skutkové podstaty trestných činů. Technicky se tak dělo prostřednictvím jednotlivých trestních zákonů. Kromě ustanovení obsažených v CIC 1983, tak do roku 2021 tvořily formální pramen kanonického práva trestního i následující normy:

- a) Dekret kongregace pro nauku víry „O důstojnosti svátosti pokání“ (trest za nahrávání či zveřejnění obsahu zpovědi).
- b) Apoštolská konstituce „Universi Dominici gregis“ (tresty související s průběhem konkláve – volbou nového papeže).
- c) Motu proprio „Ad tuendam fidem“ (rozšíření skutkové podstaty neposlušnosti dle kán. 1371 CIC).

---

¹² HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 951.

¹³ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 66.

¹⁴ Kán. 23 CIC.

- d) Motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela“ (o vyhrazení některých závažnějších trestných činů Kongregaci pro nauku víry, včetně „Základních norem“ vydaných jako příloha k tomuto motu proprio).
- e) Obecně závazné nařízení Kongregace pro nauku víry ze dne 30. 5. 2008 (trest za udělení kněžského svěcení ženě).
- f) Okružní list Kongregace pro klérus ze dne 18. 4. 2009 (upravující problematiku propouštění z duchovního stavu).
- g) Motu proprio „Come una madre amorevole“ (upřesňující pojem „závažnější delikty“ popsané v motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela“).
- h) Motu proprio „Vos estis lux mundi“ (precizující povinnost ohlásit spáchání trestného činu duchovními na nezletilých).¹⁵

Je patrné, že takto formálně velmi roztržštěná právní úprava skutkových podstat jednotlivých trestných činů a jejich sankcí, je s ohledem (nejen) na právní jistotu adresátů právních norem, značně nekomfortní. Jedním z hlavních cílů rekodifikace trestního práva kanonického s účinností od roku 2021 tedy bylo sjednocení většiny těchto tzv. „mimokodexových“ norem přímo do VI. knihy Kodexu kanonického práva. Konkrétními prameny trestního práva západní církve tedy jsou v současnosti následující předpisy:

- a) VI. kniha CIC ve znění novely provedené Apoštolskou konstitucí *Pascite gregem Dei*, s účinností od 8. 12. 2021,
- b) Motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela“ z 30. 4. 2001,
- c) List kongregace pro nauku víry, jež obsahuje instrukci pod názvem „Normae de gravioribus delictis“.

Rovněž je třeba upozornit na tzv. partikulární normotvorbu v oblasti ukládání trestů. Novelizovaný kán. 1311 § 2 CIC uvádí, že: *„Církevní představený má chránit a podporovat dobro společenství a jednotlivců, a to pastorační láskou, životním příkladem, radou či napomenutím, a je-li potřeba, i ukládáním nebo vyhlášením trestů podle zákonných předpisů a vždy za použití kanonické umírněnosti (ekvity) a s ohledem na obnovu spravedlnosti, nápravu*

---

¹⁵ HRDINA, Ignác Antonín. Kanonická legislativa po Kodexu kanonického práva. In: HORÁK, Zábaj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Pocita Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 180-183.

pachatele a odstranění pohoršení.“ V souvislosti s ustanovením kán. 1315 § 2, 3 a kán. 1327 CIC je tedy dáno, že také na partikulární úrovni je možné formou zákonodárné činnosti zejména diecézních biskupů v jistých směrech doplňovat trestní ustanovení CIC.¹⁶

Kromě případů uvedených výše, disponuje trestní právo kanonické i dvěma atypickými možnostmi, kterak aplikovat trestní represi, aniž by došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu ve smyslu uvedených právních předpisů. Prvním případem je situace, kdy pachatel nerespektuje obsah vydaného trestního příkazu, tedy speciálního individuálního právního aktu vydaného církevní autoritou, jímž byla pachateli dříve stanovena povinnost něco vykonat nebo se něčeho zdržet s cílem vynutit dodržení zákona. O charakteru trestního příkazu bude ještě podrobněji pojednáno dále v kapitole věnující se systému trestů. Druhou variantou možného trestního postihu je uložení sankce při aplikaci obecné normy. Toto obecné ustanovení v samotném závěru VI. Knihy CIC výslovně umožňuje uložit trest při absenci skutkové podstaty *„jestliže zvláštní závažnost tohoto porušení vyžaduje trest a je nutno předejít nebo odstranit pohoršení.“*¹⁷ Při posouzení, zda je takové ustanovení v rozporu se základní zásadou trestněprávní kultury *„nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege“* není v současnosti odborná veřejnost zcela jednotná. První přístup argumentuje skutečností, že *„trest dle generální normy je ukládán jen ze seznamu zákonem stanovených trestů a lze ho uložit jen na základě porušení zákona“* a z toho důvodu se o porušení výše zmíněné zásady nejedná.¹⁸ Druhý pohled zakotvení této normy dokonce vítá a považuje ji za velmi praktický nástroj s přihlédnutím k celkové ekonomii kanonické trestní úpravy při konstatování faktu, že její recipienti jsou lidé, kteří se přece svobodně rozhodli žít podle Desatera a proto se nepředpokládá, že tyto principy budou masově porušovat. Generální norma pak je vhodnějším řešením než se pokoušet o konstrukci vyčerpávajícího katalogu trestných činů.¹⁹ Naopak třetí názor,

---

¹⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 328.

¹⁷ Kán. 1399 CIC.

¹⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 329.

¹⁹ BOTEK, Libor. Změny v trestním právu od vydání CIC/1983. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92 3/23, s. 65.

který se v odborné debatě objevuje, v existenci obecné normy průlom do právní jistoty adresátů spatřuje a hodnotí její zakotvení negativně. Současně však vyjadřuje naději, že v praxi tato norma nenachází své reálné uplatnění. To však nemění nic na jejím problematickém charakteru a bylo by žádoucí, aby z právní úpravy byla odstraněna.²⁰

V závěru je ještě vhodné upozornit na existenci speciálního ustanovení kán. 1465 Kodexu kánonů východních církví (CCEO), promulgovaného apoštolskou konstitucí „*Sacri Cannones*“ dne 18. 10. 1990, které ve spojení s kán. 31 CCEO explicitně postihuje kromě členů východní církve i laiky a duchovní církve latinské, a to za spáchání trestného činu „proselytismu“, tedy přinucení věřícího k přestupu do jiné církve *sui iuris*.²¹

1.2 Vzájemný vztah kanonického práva a sekulárního práva

Charakter kanonického práva ve smyslu samostatného právního systému fungujícího v kontextu sekulárních právních kultur, je velmi specifický. V současné právní praxi se to projevuje např. při procesu sjednání a přijetí smluv *sui generis* upravujících jejich vzájemný vztah (tzv. konkordátů), kdy Apoštolský stolec disponuje vlastní mezinárodněprávní subjektivitou, kterou mezinárodní společenství uznává. Přijetím konkordátu se tento stává pramenem hned tří právních systémů: je promulgován ve smyslu kán. 8 CIC v úředním věstníku katolické církve, dále je součástí sbírky mezinárodních smluv daného státu a současně se stává pramenem mezinárodního práva veřejného, jakožto smlouva uzavřená v režimu mezinárodního smluvního práva. Je tedy patrné, že vzájemný vztah církevního a světského práva je v některých případech velmi úzce propojen a na církevní právo je třeba v tomto ohledu dbát jako na skutečně svébytný právní systém zasluhující značnou pozornost. Tento postoj podporuje i stručný pohled do historie, který bude následovat níže, a z nějž je patrné, že takřka od počátku právních dějin lidstva byly právo kanonické a právo světské dvěma plnohodnotnými a vzájemně se ovlivňujícími právními světy.²²

---

²⁰ HRDINA, Ignác Antonín. Co se (ne)změnilo rekonstrukcí kanonického trestního práva hmotného. *Revue církevního práva*. 2021, XXVII. 84/3/21, s. 24.

²¹ DVOŘÁČEK, Jiří. *Východní kanonické právo: úvod do studia*. Praha: Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána, 2014, s. 74.

²² PŘIBYL, Stanislav. Kanonické právo jako aplikovaná ekleziologie. *Revue církevního práva*. 2021, XXVII. 82/1/2021, s. 41-42.

Na rozdíl od většiny evropských států nemá k dnešnímu dni Česká republika uzavřen konkordát s Apoštolským stolcem, na základě něž by byl detailněji stanoven jejich vzájemný právní poměr. Z toho důvodu je v České republice definice vztahů církve a státu upravena jednak formou dílčích právních předpisů, ať už na ústavněprávní úrovni²³ či na úrovni prostých zákonů,²⁴ jednak cestou judikaturního výkladu. CIC se ke vztahu k sekulárním zákonům vyjadřuje v rámci všeobecných norem, kdy přiznává světským zákonům tytéž účinky, pokud však nejsou v rozporu s božským zákonem či výslovným zněním CIC.²⁵

S ohledem na tyto skutečnosti může v oblasti trestního práva porušení kanonických norem založit souběžnou dvojí deliktní odpovědnost dotčeného subjektu. Na jedné straně nastupuje trestní odpovědnost vyplývající z porušení příslušných norem kanonických při současné existenci trestní odpovědnosti dle trestního práva světského, z jehož působnosti CIC subjekt nevyjímá. V úvahu tedy podle některých autorů připadá možnost uložit sankci dle obou právních řádů, aniž by tím byly porušeny základní zásady trestního práva spočívající v překážce věci rozsouzené či zákazu dvojího přičítání téhož.²⁶ Církev si uvědomuje důležitost a potřebnost světské trestněprávní úpravy a uznává kanonické právo v oblasti ukládání trestů²⁷ a dokonce explicitně předpokládá proběhnutí trestního řízení před světskou autoritou, když umožňuje církevní autoritě přiměřeně snížit předepsaný kanonický trest pachateli dostatečně potrestanému světským soudem.

V návaznosti na požadavky uvedené v motu proprio „Sacramentorum sanctitatis tutela“, motu proprio „Vos estis lux mundi“ a instrukci „O důvěrnosti kauz“ vyhlásila Česká biskupská konference na svém plenárním zasedání dne 6. 7. 2021 „Instrukci o postupu biskupů a vyšších představených při předběžném šetření některých trestných činů proti 6. přikázání Desatera na území ČR“ (jedná se již o novelizaci dříve přijaté instrukce). Ačkoli je tato instrukce věcně určena pro použití

---

²³ Čl. 16 odst. 2 úst. zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ Kán. 22 CIC.

²⁶ NĚMEC, Ronald. Vztah kanonického práva a práva České republiky. *Bulletin-advokacie* [online]. 2017 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vztah-kanonického-prava-a-prava-ceske-republiky>

²⁷ Kán. 1344 odst. 2 CIC.

při řešení případů sexuálních deliktů, rozšiřuje její čl. 2 § 2, v ní uvedené procesní postupy také pro předběžné šetření jiných trestných činů. V praxi tedy může dojít k vícero variantám průběhu daných řízení. Tato řízení se mohou časově předcházet či následovat jedno po druhém a vyústit v odsouzení pachatele nezávisle na sobě. S ohledem na poměrně krátké promlčecí lhůty v českém trestním zákoníku²⁸ skýtá kanonické právo jistou výhodu v porovnání se světskou úpravou, kdy může dojít k situaci, že dle světského práva bude trestnost činu promlčena, ale podle práva církevního nikoli. Za takových okolností může proběhnout standardní trestní řízení podle norem CIC. Instrukce dále zasahuje do procesu dokazování, kdy upřednostňuje (s cílem co nejúčinnějšího vytěžení všech relevantních pramenů důkazů a co nejnižší sekundární viktimizaci osoby poškozené) provedení důkazů nejprve světskými orgány činnými v trestním řízení. Děje se tak s ohledem na větší kapacity a možnosti příslušných orgánů, ale také s předpokladem existence precizně upravených procesních postupů při dokazování ve světském právu.²⁹

S výrokem obsaženým v předchozí větě lze do jisté míry ale také polemizovat. Prizmatem osoby poškozeného trestným činem, mohou být velmi rigidní procesněprávní předpisy v praxi právě překážkou v cestě za naplněním práv poškozeného. Naopak církevní předpisy, jejichž procesněprávní úprava je ve srovnání se sekulárním právem výrazně volnější, v jistých případech „*mohou některé ideály spravedlnosti naplňovat pružněji.*“³⁰

Církevní autority mají dále povinnost vyhovět státním orgánům, když si tyto vyžádají dokumentaci z již proběhlého kanonického procesu. Konečně pak instrukce ukládá diecézním biskupům, aby v případě, že se jakýmkoli způsobem (vyjma případů chráněných svátostí smíření) dozví o trestném činu, jsou povinni jej, s ohledem na další kritéria, oznámit státním orgánům činným v trestním řízení.³¹

Lze tedy uzavřít, že vzájemná provázanost církevního a světského práva je nově

---

²⁸ § 34 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ § 89 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ NOVÁK, Jiří. Postavení obětí v kanonickém Trestním právu očima viktimologie. In: BENÁK, Jaroslav, ed. *Církev a stát 2022*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 47.

³¹ NAVRÁTILOVÁ, Jiřina a Libor BOTEK. *Vývoj církevní legislativy v otázce zneužívání nezletilých*. [online]. 2021 [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/cirkev/news/2021-09/vyvoj-cirkevni-legislativy-v-otazce-zneuzivani-nezletilych.html>.

v těchto směrech velmi úzká a skýtá jak světským, tak církevním orgánům široké pole možné spolupráce při objasňování trestněprávně relevantního jednání. Na výše zmíněné lze přiléhavě aplikovat také východisko zmíněné v jednom z klíčových dokumentů II. Vatikánského koncilu „*Gaudium et spes*“: „*Stát a církev, každý ve své oblasti, jsou jeden na druhém nezávislí a autonomní. Obě společenství však slouží, i když z různého titulu, osobnímu i společenskému povolání člověka. Tuto službu pro dobro všech mohou vykonávat tím účinněji, čím lépe pěstují mezi sebou zralou spolupráci.*“³² Zcela hmatatelnými „plody nespolečné“ na ose církev-státní moc s naprosto devastačními dopady na důvěru církve, je v široké veřejnosti známá problematika sexuálního zneužívání duchovními v minulosti, resp. často trestuhodně liknavý přístup církevních institucí při vyšetřování těchto činů.

V závěru této podkapitoly je vhodné poznamenat, že ačkoli mechanismy uplatňování kanonického práva vně církve jsou jiné než v sekulárním právu, je nesprávné degradovat povahu církevního práva v životě církve na jakýsi ideál či inspirativní cíl. Byť je církevní legislativa částečně Božského původu, převážná většina kodexových norem je produktem zákonodárné činnosti člověka, tedy nařízením lidského rozumu, stanovením závazných pravidel chování plně reflektujícím realitu života lidí. Pravdou však zůstává, že význam kanonického práva bývá ze strany církevního společenství marginalizován právě do podoby nezávazného ideálu, což má za důsledek rozmělnění benefitů plynoucích z řádné aplikace a dodržování norem kanonického práva.³³ Za situace, kdy je povaha kanonického práva takto nedoceněna už ze strany samotných recipientů jeho norem, se nelze podívat, že ze strany sekulární společnosti je církevní právo velmi často degradováno (v lepším případě) na objekt historického bádání.

1.3 Stručná charakteristika dějin kanonického práva

Ačkoli je tato práce zaměřena na současnou právní úpravu, bylo by vhodné na tomto místě provést alespoň velmi stručný exkurz do dějinného vývoje kanonického práva,

---

³² *Gaudium et spes: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě*. In Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994. b. 76.

³³ PETERS, Edward. Canon law might not be ideal, but it is certainly more than ‘an’ ideal. *In the Light of the Law* [online]. 2019 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://canonlawblog.wordpress.com/2019/09/03/canon-law-might-not-be-ideal-but-it-is-certainly-more-than-an-ideal>).

což se při analýze recentního kanonického práva jeví jako zcela nezbytné, když: „každý čin v přítomnosti je nakonec spojen s budoucností stejně, jako je každý lidský čin spojen se zkušeností, z níž získává "formu", "míru" a smysl pro perspektivu a rovnováhu. Také proto je třeba každou normu interpretovat a vysvětlovat s ohledem na okolnosti, které ji přivedly ke vzniku, a sled událostí, které ji v průběhu času ovlivnily. Bez správné znalosti těchto historických skutečností zároveň nelze pochopit ducha tohoto výjimečného právního systému.“³⁴

Dějiny kanonického práva mohou být z časového hlediska charakterizovány vícero způsoby. Tradiční dělení uváděné Hrdinou vyjmenovává období předklasické, období klasické, období poklasické a období kodifikací. Nejstarší etapou dějin kanonického práva je období prvotní církve, tedy doba prvních apoštolů bezprostředně navazujících na život a dílo Ježíše Krista po jeho smrti a zmrtvýchvstání v Jeruzalémě až do poloviny 12. stol., kdy byl sepsán Graciánův Dekret. *Decretum gratiani* neboli *Concordia discordantium canonum* je kompendium církevních předpisů vydaných kamaldulským mnichem a profesorem na Boloňské univerzitě Graciánem z r.1140 podle vzoru světského *Corpus iuris civilis*.³⁵ Do té doby sloužil téměř jako jediný pramen práva právní obyčej. Praktický život prvotní církve byl značně ovlivněn skutečností, že věřící žili v jakémsi „organizačním provizoriu“ v režimu očekávání brzkého Ježíšova druhého příchodu. Plynutím doby však bylo nutné život a vzájemné vztahy věřících formalizovat a dát jim institucionální a také právní rámec, a to i v oblasti trestů.³⁶ K razantnímu rozmachu kanonického práva dochází v návaznosti na Edikt milánský z roku 313, jímž byla křesťanům zaručena svoboda vyznání. Prameny práva této doby jsou nálezy sněmů a synod, v pozdějších staletích pak papežské dekretály a konkordáty.³⁷ Ve vztahu k utváření církevních poměrů nelze opomenout prameny tehdejšího světského práva (z římskoprávních pramenů to byl především *Codex Theodosianus* a Justiniánská kodifikace), které

---

³⁴ VLADÁR, Vojtech. Význam štúdia prameňov kánonického práva pre súčasnú vedu. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92/3/23, s. 26-27.

³⁵ MÜNCHENER DIGITALISIERUNSZENTRUM. *Decretum Gratiani (Kirchenrechtssammlung)*. [online]. 2024 [cit. 2024-11-02]. <https://geschichte.digitale-sammlungen.de/decretum-gratiani/online/angebot>.

³⁶ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 23-24.

³⁷ HRDINA, Ignác Antonín. *Prameny ke studiu kanonického práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 31-32.

vznik kanonického práva významně ovlivňovaly. „Křesťanům nebyly neznámé úspěchy dosažené Římem, ba dokonce chápali římskou říši jako nástroj, kterým božská Prozřetelnost umožnila šíření křesťanství.“³⁸ Zejména na prahu středověku pak bylo kanonické právo jedním z důležitých prvků při recepci římského práva.

Období od 12. do 16. století je nazýváno „zlatým věkem“ kanonického práva, neboť dochází k značnému rozvoji vědeckého přístupu ke kanonickému právu a k prvním zásadnějším svodům dosavadních trestněprávních sbírek, doplněných o předpisy celocírkevních koncilů.

První kodifikace kanonického práva je datována k roku 1917 (CIC/1917). Tento kodex musel být s ohledem na zásadní teologickou revizi učení církve po II. Vatikánském koncilu nahrazen Kodexem kanonického práva z roku 1983, v němž z důvodu tehdejších „antijuridických nálad“ došlo k výrazné redukci trestněprávních kánonů (z 220 na 89) a řada kanonických trestů byla bez náhrady ze znění zákona vypuštěna. S ohledem na rozvolnění církevní disciplíny v následujících letech tak brzy poté vyvstala potřeba opětovného zpřísnění trestní represe, což bylo provedeno řadou dílčích novelizací popsanych výše.³⁹ Práce na celkové rekodifikaci trestního práva však započaly již v době pontifikátu předchozího papeže Benedikta XVI v roce 2007. Prvním uceleným návrhem znění nové právní úpravy byl koncept z roku 2011, který byl po rozsáhlém připomínkování z řad biskupských konferencí dalších deset let přepracováván až do finální podoby, která byla jako celek vyhlášena v roce 2021 papežem Františkem.

---

³⁸ DOSTALÍK, Petr. Ecclesia semper vivit lege Romana: Vlivy římského práva v CIC/1983. In: HORÁK, Zábaj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Poceta Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 127-133.

³⁹ NAGY, Jakub. Pokuta v systému kanonických trestů katolické církve latinské – historie a současnost. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 91/2/23, s. 19-20.

2. Pojetí deliktní odpovědnosti v kanonickém právu

Předmětem následující kapitoly bude trestní odpovědnost. Tento neurčitý právní pojem je zcela klíčovým předpokladem pro aplikaci trestněprávní sankce. Nejprve tedy bude pojem odpovědnosti a z ní vyplývající pojem kanonickoprávní delikt uchopen z obecného hlediska a poté budou zasazeny do úpravy VI. knihy CIC se zohledněním všech konotací důležitých při jejich vymezení.

2.1 Pojem kanonickoprávní odpovědnosti

Kanonickoprávní odpovědnost jakožto hlavní forma realizace kanonického práva (vedle kanonickoprávních vztahů a aplikace kanonického práva), vychází z premisy, že mezi věřícími zákonitě dochází k porušování jejich vzájemných práv a povinností upravených normami kanonického práva. Kanonické právo trestní s takovým porušením norem spojuje právně nejzávažnější následky, čímž dochází ke vzniku zvláštního právního vztahu – kanonickoprávní trestní odpovědnosti. Tento pojem je významově užší, než pojem „odpovědnost“ či „právní odpovědnost“.⁴⁰ V případě širšího, obecného pojetí odpovědnosti, považuje učení katolické církve za východisko svobodu jednotlivce, která byla lidstvu ponechána samotným Bohem při stvoření. Tato svoboda následně *„činí každou lidskou bytost odpovědnou za činy, které dobrovolně koná. Uvážené jednání jí přísluší jako její přirozená vlastnost.“*⁴¹ Lze rovněž hovořit o právu na uplatňování této svobody, jakožto neoddelitelné součásti lidské důstojnosti, avšak s korektivem, obsaženým v mravním zákoně.

Nad rámec výše uvedeného pojetí odpovědnosti lze poukázat na vzájemnou koexistenci morální osobní odpovědnosti jednotlivce s jeho odpovědností kanonickoprávní. S. Příbyl upozorňuje, že v intencích světského práva je občan na základě čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR povinen jednat výhradně tak, jak plyne z jeho povinností uložených zákonem či vyplývajících z autonomie vůle, projevující se jeho vstupem do soukromoprávních závazků. Naopak v rovině kanonickoprávní, kde je konečným smyslem a účelem veškeré právní úpravy věčná spása duší adresátů právních norem, je rozdíl mezi pojetím veřejnoprávním a soukromoprávním

---

⁴⁰ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 269-270.

⁴¹ Č. 1745 KKC.

zredukován, neboť spása duší má být prioritou nikoli jednotlivce, ale celé církve jako živého společenství vzájemné lásky.⁴² Také z těchto důvodů dochází v zákonné úpravě kanonického práva ke značné koncentraci moci zejména u kleriků, kdy na vrcholu církevní hierarchie stojí papež, který je z titulu své funkce neodpovědný žádné jiné církevní autoritě.⁴³ S tím souvisí také přesvědčení, že veřejnoprávní moc v církvi je Božského původu a její výkon je svěřen především právě klerikům.⁴⁴

2.2 Kanonickoprávní delikt

V teorii kanonického práva je delikt obecně charakterizován jako protiprávní jednání vyznačující se okolností, že subjekt práva jedná jiným způsobem, než mu ukládá zavazující norma kanonického práva nebo individuální právní akt – typicky právní akt mající konstitutivní účinky (např. trestní příkaz ve smyslu kán. 1319 CIC). Protiprávním jednáním může být také porušení povinnosti daného subjektu vyplývající z kanonickoprávních vztahů (např. porušení povinností souvisejících s řeholním slibem).⁴⁵ Trestněprávně relevantním činem je pak výhradně porušení normy kanonického práva, která krom hypotézy a dispozice obsahuje také sankci. Definici samotného pojmu trestný čin, s nímž bude nadále pracováno, lze dovodit přímo z Kodexu kanonického práva: „*trestán je ten, kdo se dopustil vnějšího porušení zákona nebo příkazu, které je těžce přičitatelné z důvodu úmyslu nebo nedbalosti.*“⁴⁶ Podstatou trestného činu je tedy jeho protiprávnost. Kanonické trestní právo pojímá trestný čin ryze formálně, v čemž se liší od pojetí světské trestněprávní doktríny v České republice, která spočívá na pojetí formálním s interpretační zásadou subsidiarity trestní represe. Při dovozování trestní odpovědnosti pachatele musí světské orgány činné v trestním řízení nutně zohlednit celkovou společenskou škodlivost spáchaného činu, jejíž kritéria vyplývají z ust. § 39 odst. 2 zákona č. 40/2009, trestního zákoníku. Současně je však třeba podotknout, že toto pojetí je předmětem poměrně rozsáhlé debaty, jež má dopady nejen v oblasti teoretické, ale především v rovině aplikační

---

⁴² PŘIBYL, Stanislav. Vybrané otázky právní odpovědnosti v katolické církvi. *Revue církevního práva*. 2017, XXIII. 69/4/2017, s. 23-25.

⁴³ Kán. 331 CIC.

⁴⁴ Kán. 129 § 1 CIC.

⁴⁵ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 270-272.

⁴⁶ Kán. 1321 § 2 CIC.

praxe.⁴⁷

Velmi významnou změnou v nové právní úpravě církevního trestního práva, o níž je třeba se zmínit, je výslovné zakotvení zásady presumpce neviny⁴⁸, které doposud ve znění zákona absentovalo. Zůstává otázkou, zda a případně jaké bude tato změna mít praktické dopady do oblasti trestního řízení a přístupu k podezřelým.

2.2.1 Skutková podstata trestného činu obecně

Skutkovou podstatu trestného činu lze vymezit jako „*souhrn znaků, které charakterizují lidské protiprávní jednání i jeho výsledek.*“⁴⁹ Obligatorními znaky skutkové podstaty jsou subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka. V případě absence kteréhokoli z těchto znaků nedojde k naplnění trestněprávní odpovědnosti a nedochází tak k naplnění předpokladů trestní odpovědnosti za spáchaný čin ve smyslu kanonického trestního práva. Skutečnost, že se formálně nejedná o trestný čin však nevylučuje, aby předmětné jednání bylo prizmatem křesťanské morální teologie označeno za hřích. Hříchem se podle Katechismu katolické církve v souladu s učením sv. Augustina a sv. Tomáše Akvinského rozumí „*slovo, skutek nebo touha proti věčnému zákonu. Je to urážka Boha. Staví se proti Bohu neposlušností, která je protikladem Kristovy poslušnosti.*“⁵⁰ Těžký hřích, jako vědomé a dobrovolné porušení Božího zákona ve vážném případě je tak morálním substrátem trestného činu v církvi.⁵¹

Důsledně separovat pojmy hřích a trestný čin bylo naopak jedním z východisek evropských a severoamerických reforem světské trestněprávní justice v období 18. a 19. století: „*Oddělení zločinu od hříchu či explicitně morálního hodnotícího stanoviska v definici trestného činu ohlašuje nástup člověka, který se stává měřítkem všeho, včetně míry sociálního zla, včetně určení toho, co je a co není zločin: Řád světa již není stanovován Bohem, říká Foucault. Protože novým ústředním principem morálního jednání se stal člověk*

---

⁴⁷ KOTLÁN, Pavel. Spor o podstatu trestní odpovědnosti. In: *Právní prostor* [online]. 1999 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spor-o-podstatu-trestni-odpovednosti>.

⁴⁸ Kán. 1321 § 1 CIC.

⁴⁹ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 272.

⁵⁰ Č. 1877 KKC.

⁵¹ MENKE, Monika. Srovnání trestních procedur v Církvi československé husitské a římskokatolické. In: HORÁK, Záboj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Pocla Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 251-264.

*a principem samotné morálky svoboda.*⁵² Toto paradigma, zcela zásadní pro dnešní chápání světského trestního práva jako takového, tak důsledně opouští teologický a morální kontext, jež se promítá v pojmu hřích, a obrací se ke kritériu společenské škodlivosti, jakožto nosné zásadě podmiňující trestní represi.⁵³

K odpuštění hříchu dochází prostřednictvím aktu rozhřešení ve svátosti smíření, kterou vysluhují katoličtí kněží, kteří mají oprávnění zpovídat, (tedy disponují tzv. zpovědní fakultou, jakožto pověřením uděleným navíc ke kněžskému svěcení) při dodržení liturgických a právních norem.⁵⁴ Pokud spáchaný hřích zároveň naplňuje znaky skutkové podstaty některého trestného činu ve smyslu kanonického práva, není možné, aby byl tento hřích rozhřešen předtím, než je sňat příslušný církevní trest (výjimkou je nebezpečí smrti a zvláštní ustanovení kán. 1357 CIC zohledňující mimořádné okolnosti na straně pachatele).⁵⁵

Taxativní výčet skutkových podstat trestných činů je obsažen v části 2. VI. knihy CIC, tzv. zvláštní části této knihy, která je nově pojmenovaná jako „Jednotlivé trestné činy a tresty za ně stanovené“. J. Wintr vnímá zvláštní část trestního práva hmotného jako výborný objekt teoreticko-právního zkoumání, neboť normotvorná činnost orgánů veřejné moci v této oblasti *„je zajímavým indikátorem měnících se představ zákonodárce o tom, které hodnoty mají být právem nejintenzivněji chráněny. Dynamika zvláštní části trestního zákona tak může vypovídat nejen o měnícím se morálním přesvědčení společnosti, o komplikovaném vztahu politiky a práva a způsobech promítání politických vlivů do obsahu práva, ale také o bezmezném legislativním optimismu, který v rozporu s principem subsidiarity trestní represe změnu trestního zákona pokládá za účinný lék společenských problémů.“*⁵⁶ Tento pohled je nepochybně aplikovatelný i na problematiku zvláštní části práva kanonického, když onen tzv. legislativní optimismus, ačkoli v kanonickém právu spíše ve smyslu opačném, tedy v přenechání příliš širokého prostoru subsidiaritě trestní represe (jazykem víry milosrdenství a nesprávně pochopená láska

---

⁵² TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004, s. 371.

⁵³ Tamtéž, s. 360.

⁵⁴ Kán. 966 CIC.

⁵⁵ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 329-330.

⁵⁶ WINTR, Jan. *Říše principů: obecné a odvětvové principy současného českého práva*. Praha: Karolinum, 2006, s. 250.

k bližnímu) bylo jedním z důvodů, proč bylo třeba přistoupit k novému pojetí kanonického trestního práva.

2.2.2 Subjekt a subjektivní stránka

Pachatelem trestného činu může být v intencích kanonického práva fyzická osoba, jenž je v době spáchání činu deliktně způsobilá. (Předchozí právní úprava, tedy Kodex kanonického práva z roku 1917, výslovně připouštěla i deliktní způsobilost právnických osob – např. prostřednictvím kán. 2391, 2285 CIC/1917). Za nezpůsobilý subjekt se „*považuje ten, kdo trvale nemůže užívat rozum, i když se jevil jako zdravý v době, kdy porušil zákon nebo příkaz.*“⁵⁷ Ze slov „*se považuje*“ je patrné, že se jedná o nevyvratitelnou právní domněnku, která z trestní odpovědnosti vylučuje osoby postižené trvalou duševní poruchou nebo mající snížené rozumové schopnosti. Řada skutkových podstat trestných činů pro své naplnění vyžaduje existenci speciálního subjektu (typicky duchovní, či klerik).⁵⁸

Jelikož v rámci této práce nebylo blíže pojednáno o klasifikaci kanonickoprávních norem s ohledem na jejich působnost, je vhodné v rámci rozboru subjektu alespoň okrajově zmínit problematiku osobní působnosti kanonického práva. A. I. Hrdina⁵⁹ rozlišuje původ norem na normy práva božského (přirozené i pozitivní), které jsou závazné vůči zcela neurčitému okruhu adresátů, tedy vůči všem lidem bez ohledu na jejich příslušnost k církvi. Naproti tomu se vymezují zákony ryze církevní povahy, jimiž jsou vázány pouze osoby pokřtěné v katolické církvi, které mají dostatečné užívání rozumu a dovršily sedmý rok věku. Kanonické trestní právo se v otázce zavinění nijak výrazně neliší od standardů civilizovaných sekulárních právních systémů, neboť spočívá na subjektivní odpovědnosti, tedy na odpovědnosti pachatele za zavinění. Zavinění jakožto vnitřní vztah pachatele k okolnostem zakládajícím trestnost činu lze rozdělit na úmyslné a nedbalostní. Úmysl, tedy skutečnost, že pachatel výslovně chce způsobit následek předvídaný normou trestního práva je základní formou zavinění. Znění kán. 1321 § 1 CIC před rokem 2021 se zmiňovalo o „*přičitatelnosti z důvodu zlého úmyslu nebo nedbalosti*“. V rámci rekodifikace

---

⁵⁷ Kán. 1322 CIC.

⁵⁸ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 272.

⁵⁹ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 95.

byl neurčitý právní pojem „zlý úmysl“ vypuštěn. Ani v jedné právní úpravě však neexistuje rozdělení úmyslu na přímý a nepřímý, jak je typické ve světském trestním právu a jeho doktríně.

Nedbalost neboli opomenutí řádné péče, se pak v úpravě kanonického práva vyskytuje jak ve formě nevědomé, tak vědomé nedbalosti. Je pozoruhodné, že nevědomá nedbalost může být krom polehčující okolnosti při ukládání trestu také okolností vylučující protiprávnost.⁶⁰ Ve srovnání s právní úpravou českého trestního práva, kde tedy platí obecně známé tvrzení „neznalost zákona neomlouvá“, tak v kanonickém právu platí, že nezaviněná neznalost zákona „nejen omlouvá“, ale snižuje či dokonce vylučuje trestnost. Naopak nedbalost vědomá je hodnocena jako přitěžující okolnost.⁶¹ Narozdíl od úpravy před rekonstrukcí, dokonce nyní soudce podle tohoto ustanovení musí obligatorně uložit trest těžší, než stanoví zákon nebo příkaz „*tomu, kdo i když mu byl stanoven trest za nedbalostní trestný čin, předvídal následek, a přesto neučinil k jeho zabránění opatření, která by učinil každý jiný pečlivý člověk.*“⁶²

Fakultativní složkou subjektivní stránky trestného činu je motiv. Tento je významný však pouze v případě, že je výslovně součástí předmětné skutkové podstaty (např. trestný čin úplatkářství dle kán. 1377 §1 CIC).⁶³

2.2.3 Objekt a objektivní stránka

Objekt charakterizuje taxativně vymezené zájmy chráněné úpravou kanonického práva. Rozlišuje se objekt obecný (obecné dobro/dobro církve), skupinový (věcně určený okruh chráněných zájmů, obsahově odpovídá dělení zvláštní části VI. knihy CIC do jednotlivých statí) a individuální (dílní právem chráněný právní statek uvedený v konkrétní skutkové podstatě trestného činu).

Objektivní stránka je tvořena protiprávním jednáním, škodlivým následkem a příčinou souvislostí mezi nimi. Trestní právo vyžaduje vnější projev vůle, tedy objektivizovaný volní akt, který může spočívat jak v konání či opomenutí. Následek pak může zahrnovat buď poškození či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem. Konkrétním příkladem ohrožovacího deliktu může být trestný čin uvedený v kán.

---

⁶⁰ Kán. 1324 CIC.

⁶¹ Kán. 1326 § 3 CIC.

⁶² Kán. 1326 § 1 odst. 3 CIC.

⁶³ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 274-275.

1385 CIC, kdy je postihováno trestné jednání kněze vysluhujícího svátost smíření, který v této souvislosti svádí kajícího k hříchu proti šestému přikázání Desatera, čímž dochází k ohrožení zájmu církve na ochraně kajícího a současně je takové jednání způsobilé narušit jak duchovní, tak tělesnou integritu kajícího.

Posledním znakem objektivní stránky je kauzalita mezi jednáním a následkem. Přesná identifikace příčinného vztahu je v aplikační praxi jednou z nejsložitějších oblastí trestního řízení, neboť je zřejmé, že vedle jednání pachatele může vyvstat řada dalších příčin, které mohou pomyslně zakládat způsobený následek. Z toho důvodu teorie vymezuje pomocné teorie gradace a umělé izolace jevů.⁶⁴

2.2.4 Dělení deliktů

Kanonické trestní právo pracuje s klasifikací deliktů na základě znaků skutkové podstaty trestného činu podobně jako právo světské. Lze tedy rozlišovat trestné činy úmyslné, nedbalostní, komisivní, omisivní apod. Existuje však i speciální kategorizace uplatňující se pouze pro právo kanonické. Je možné např. rozlišovat trestné činy podle iniciativy šetření na veřejné a soukromé. Kritériem je, zda se vyšetřování zahajuje z moci úřední či na základě stížnosti strany. Dále lze uvést dělení podle známosti deliktu na: veřejný, tajný a notorický, tedy zda informace vešla ve známost ve společnosti. Relevantní je také rozdělení podle autority, tedy podle poruchy či poškození zájmů chráněných buď pouze církevním právem, civilním nebo oběma právními systémy, pak se jedná o trestný čin smíšený.⁶⁵

2.3 Okolnosti vylučující trestnost, prominutí trestu, promlčení trestní žaloby

Zákon⁶⁶ taxativně vyjmenovává skutečnosti, které brání uložení trestu z důvodů existujících v době spáchání činu. Prvním předpokladem je věk, kdy trestu nepodléhá osoba mladší 16 let. Trestnost také nevznikne u subjektu, který nezaviněnou nevědomostí, nepozorností nebo z důvodu omylu porušil zákon; u toho, kdo jednal pod vlivem vnějšího násilí či nepředvídatelné náhodné události nebo takové události, již nemohl zamezit; u subjektu, který jednal z důvodu vážné obavy, z důvodu nouze,

---

⁶⁴ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 276-277.

⁶⁵ BOTEK, Libor. *Trestní právo církve teze k přednáškám-nepublikováno*. Olomouc, 2021, s. 6.

⁶⁶ Kán. 1323 CIC.

tyto důvody však nesměly být vnitřně špatné, v opačném případě by se jednalo pouze o polehčující okolnost. Další skupinou okolností vylučujících trestnost, jsou důvody nutné obrany; okolnost, že jednající v době spáchání činu nebyl schopen užívat rozumu, ačkoli nebyl shledán nepřičetným a konečně pokud se jednající nezaviněně dopustil činu jinak trestného v domnění, že jedná za přítomnosti některé z okolností vylučujících trestnost.⁶⁷

Trest zaniká kromě mimořádných případů (smrt odsouzeného, zrušení trestního zákona, promlčením) standardně uplynutím doby, na kterou byl stanoven, či jeho vykonáním. Dalším způsobem zániku trestu je jeho prominutí.⁶⁸ Oprávněná k prominutí trestu je obecně autorita, která daný trest uložila nebo za dodržení zákonných ustanovení autorita jiná. Zásadním kritériem posuzovaným při rozhodování o prominutí trestu je, zda se odsouzený napravil, zda nahradil újmu či jakým způsobem přistoupil k trestnímu pokání, bylo-li uloženo.⁶⁹ Speciálním institutem je možnost prominout samočinný, dosud nedeklarovaný trest exkomunikace a interdiktů v rámci svátosti smíření, avšak za splnění dalších podmínek vedoucích k dosažení účelu trestu.⁷⁰

Promlčení trestní žaloby je tradičním institutem objevujícím se v trestních zákonících civilizovaných společností. Smyslem promlčení je zohlednit možnosti účinného a řádného posouzení trestného činu, když je zřejmé, že v důsledku běhu času narůstají obtíže související se zajištěním důkazů a provedením příslušného řízení. Novelizovaný Kodex ponechal zachovanou obecnou tříletou promlčecí lhůtu v případě, že se nejedná o trestné činy vyhrazené Dikasteriu pro nauku víry. Je však třeba upozornit, že podle normy o vyhrazení některých činů Dikasteriu pro nauku

---

⁶⁷DICASTERY FOR LEGISLATIVE TEXTS. *Penal sanctions in the church: User guide for Book VI of the Code of Canon Law* [PDF]. 2023, s. 37-38 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/TESTI%20NORMATIVI/Testi%20Norm%20CIC/Libro%20VI/LibroVIIsussidio/Penal%20sanctions%20User%20guide.pdf>.

⁶⁸ Kán. 1356 a násl. CIC.

⁶⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 336.

⁷⁰ Kán. 1357 CIC.

víry⁷¹ je Dikasterium pro nauku víry oprávněno zrušit promlčecí lhůtu pro všechny jí vyhrazené trestné činy, a to i se zpětnou účinností. Kromě obecné tříleté promlčecí lhůty zákon stanovuje lhůtu sedmiletou, pokud jde o vyjmenované závažnější trestné činy a pro případy nejzávažnější trestné činnosti pak je stanovena promlčecí lhůta dvaceti let. Pokud zákon nestanoví jinak, lhůta začíná běžet od okamžiku spáchání deliktu, resp. ukončení jednání v případě trestných činů trvajících a pokračujících. V případě deliktů z oblasti sexuálního zneužívání nezletilých počíná běh promlčecí lhůty dnem, kdy nezletilý dosáhne osmnácti let. Novinkou je doplnění ustanovení o stavění promlčecí lhůty, které doposud v zákoně chybělo.⁷²

---

⁷¹ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Normae de delictis Congregationi pro doctrina fidei reservatis*. [online]. 2021, čl. 8 [cit. 2023-12-23]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delitt-iriserovati-cfaith_en.html.

⁷² Kán. 1362 § 3 CIC.

3. Teologicko-filozofická východiska pojmu a účelu kanonického trestu

Smyslem následující kapitoly je nabídnout některé inspirační zdroje, které formovaly pojetí trestu v kanonickém právu a vysledovat tak nosné prvky promítající se do recentní právní úpravy.

Chápání účelu trestu bylo v dějinách lidstva determinováno vždy daným typem té které společnosti. V nejstarších dobách byl dominující zejména teistický aspekt trestu, kdy primární funkcí trestu bylo usmíření rozhněvaných božstev. J. Lata⁷³ upozorňuje na zajímavou rozdílnost v přístupu k sankcionování hned v počátcích křesťanství, kdy Ježíš ve svém horském kázání odmítá dosavadní přístup k sankcionování typický pro tehdejší společnosti: „Slyšeli jste, že bylo řečeno: Oko za oko a zub za zub. Já však Vám pravím, abyste se zlým nejednali jako on s vámi (...) Slyšeli jste, že bylo řečeno: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují, abyste byli syny nebeského Otce; protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé.“⁷⁴ Apoštol Pavel pak v listu Římanům uvádí: „Vládcové nejsou přece hrozbou tomu, kdo jedná dobře, nýbrž tomu, kdo jedná zle. Chceš, aby ses nemusel bát vládnoucí moci? Jednej dobře a dostane se ti od ní pochvaly. Vždyť je božím služebníkem k toému dobru. Jednáš-li však špatně, máš proč se bát, neboť neneseme meč nadarmo; je Božím služebníkem, vykonavatelem trestu nad tím, kdo činí zlo. Proto je nutno podřizovat se, a to nejen z bázně před trestem, nýbrž i pro svědomí.“⁷⁵ Z výše uvedeného tedy na první pohled vyplývá jistá rozdílnost v pojetí trestu z pohledu Ježíše, který se ostře vymezuje proti zákonu odvety a represivnímu pojetí starověké spravedlnosti (které v mojžíšském zákoně bylo i tak odlišné, když, oproti ostatním orientálním právním řádům ve starověku, tendovalo od často brutálních a mrzačících odvetných trestů spíše směrem k principu náhrady škody⁷⁶ a v pojetí předestřeném apoštolem Pavlem, který do jisté míry legitimizuje aplikaci trestu ze strany státní moci a obavu z hrozby trestu dokonce předřazuje před úlohu svědomí jednotlivce.

---

⁷³ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 13.

⁷⁴ Evangelium podle Matouše 5:38-9, 43-6.

⁷⁵ List apoštola Pavla Římanům 13, 3-5.

⁷⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Právní dějiny církve: synagoga a církev v průběhu dějin*. Praha: Leges, 2019, s. 47.

Dále je nutné vzít v úvahu myšlenku plynoucí z listu Římanům⁷⁷ tedy, že „*Bůh učinil to, co bylo zákonu nemožné pro lidskou slabost: Jako oběť za hřích poslal svého vlastního Syna v těle, jako má hříšný člověk, aby na lidském těle odsoudil hřích.*“ což mohlo přispět myšlenkové koncepci, že jako nástroj k odčinění způsobeného zla může sloužit utrpení (v případě utrpení Ježíše, utrpení nevinného).⁷⁸

Dnešní pojetí myšlenku fyzického utrpení jakožto usmíření autority za spáchaný trestný čin zcela opustilo a směřuje spíše k nápravě škod způsobených trestným činem dle konkrétních možností daného případu. Některé inspirační zdroje při hledání účelu trestu budou představeny v této kapitole.

3.1 Zdůvodnění existence kanonického trestu

Teologická inspirace je neoddelitelnou součástí všech základních norem kanonického práva, neboť představuje ideové východisko pro normotvorbu v církvi. Podobně také legislativa civilizovaných světských demokracií nebývá zpravidla hodnotově neutrální, ale nachází svou ideovou inspiraci v teorii univerzality lidských práv.⁷⁹ Při hlubší analýze chápání pojmu a účelu trestu v kontextu církevního práva je však nutně zapotřebí zohlednit širší spektrum skutečností.

Již při promulgaci Kodexu kanonického práva v roce 1983 papež Jan Pavel II. s četnými odkazy na magisterium II. Vatikánského koncilu uvedl, že jediným záměrem, z něhož se zrodil tento nový kodex, je „*obnovit křesťanský život*“ a v tomto smyslu chápal nový kodex jako účinný nástroj, s jehož pomocí se církev bude moci zdokonalovat právě v souladu s duchem koncilu a najde tak nové a účinnější cesty k naplnění svého spásného poslání.⁸⁰ Bez povšimnutí jistě nemůže zůstat důraz, který tento papež kladl na zachování kontinuity tzv. legislativního dědictví, pramenícího již ve Starém zákoně skrze učení proroků a tradici židovského národa založené na Desateru; přičemž Ježíš Kristus svým působením, společně s celým poselstvím

---

⁷⁷ List apoštola Pavla Římanům 8:3.

⁷⁸ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 13.

⁷⁹ PŘIBYL, Stanislav. Teologické aspekty novel Kodexu kanonického práva z roku 1983. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92/3/23, s. 44-45.

⁸⁰ JAN PAVEL II. *Sacrae Disciplinae Leges: apoštolská konstituce k promulgaci nového kodexu kanonického práva*. [online]. 1983 [cit. 2024-01-05]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_25011983_sacrae-disciplinae-leges.html.

Nového zákona, nemínil tuto tradici zničit, nýbrž naplnit.⁸¹ Jan Pavel II. totiž dodává: „Kodex jako základní legislativní dokument církve, vycházející z právního a legislativního dědictví Zjevení a Tradice, musí být považován za nepostradatelný nástroj pro zajištění nezbytného řádu v osobním a společenském životě a v řízení samotné církve. Proto kromě základních proků hierarchické a organické struktury církve, ustanovené jejím božským Zakladatelem a založené na apoštolské či jiné velmi staré Tradici, a kromě hlavních norem pro výkon trojí služby svěřené církvi musí kodex definovat také určitá pravidla a normy chování.“⁸²

Jak však upozorňuje L. Botek, je třeba si povšimnout, že ve znění současného Kodexu kanonického práva absentuje širší explicitní filozofické zdůvodnění smyslu existence trestu a vůbec trestního práva v církvi, tak jak tomu bylo v předchozím kodexu, konkrétně v kán. 2214 § 2 CIC/1917: „Budiž však přihlíženo k napomenutí círk. sněmu trid., sez. XIII, o nápr. hl. 1.: Nechť biskupové a jiní ordináři mají na paměti, že jsou pastýři, ne hrdlořezi, a že mají být v čele svých podřízených ne tak, aby nad nimi vládli, nýbrž, aby je milovali jako syny a bratry, a nechť se snaží, aby je zdržovali povzbuzováním a napomínáním od nedovoleného, aby nebyli nuceni, když se dopustí trestného činu, trestat je náležitými tresty.“⁸³ Z hlediska obecného požadavku na pregnantnost textu zákona však nelze v neexistenci podobného kánonu v současném znění kodexu spatřovat problém, když zákonodárce v kán. 1317 CIC zakotvuje aplikační zásadu uměřenosti trestního práva.⁸⁴

Jak bylo zmíněno již v první kapitole této práce, kanonické právo katolické církve navazuje na principy aristotelovsko-tomistické filozofie. Pokud jde tedy o obecné pojetí trestu, jakožto sankce zákonné úrovně, je vhodné na tomto místě zmínit vysvětlení účinku zákona směrem k subjektu, jak je o něm pojednáno v Teologické sumě: „Každý zákon je dán k tomu, aby ho podřízení poslouchali. Z toho je zjevné, že vlastností zákona je vést podřízené k jejich vlastní ctnosti. A protože ctnost je to, co činí dobrým jejího nositele, plyne z toho, že vlastním účinkem zákona je, že činí dobrými ty, jimž je dán.“⁸⁵

---

⁸¹ Evangelium podle Matouše 5:17.

⁸² JAN PAVEL II. *Sacrae Disciplinae Leges: apoštolská konstituce k promulgaci nového kodexu kanonického práva*. [online]. 1983 [cit. 2024-01-05]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_25011983_sacrae-disciplinae-leges.html

⁸³ BOTEK, Libor. *Trestní právo církve teze k přednáškám-nepublikováno*. Olomouc, 2021, s. 1.

⁸⁴ Tamtéž, s. 2.

⁸⁵ AKVINSKÝ, Tomáš. *O zákonech v Teologické sumě: STh I-II, q. 90-97*. Praha: Krystal OP, 2022, s. 48.

Akvinský dále rozvíjí tuto úvahu o rozlišení, jak lze uchopit primární záměr zákonodárce. V případě, že tvůrce zákona objektivně směřuje ke společnému dobru, tedy k dobru ve smyslu Boží spravedlnosti, účinkem zákona je, že činí lidi dobrými bez dalšího. Nastane-li však situace, že zákonodárce svou normotvornou činností sleduje pouze svůj vlastní prospěch, či dokonce zákonem ukládá pravidlo chování, které je v přímém rozporu s již zmíněnou Boží spravedlností, „pak účinkem zákona není, že činí lidi dobrými jednoduše, ale jen po nějaké stránce, totiž ve vztahu k této zoláštní vládě. Tak se dobro nachází i v tom, co je samo o sobě špatné.“⁸⁶ Přímo účinek trestu je pak popisován následovně: „Když si někdo zvyká vyhýbat se zlu a konat dobro, i když to činí ze strachu před trestem, dospěje někdy k tomu, že to dělá s potěšením a z vlastní vůle. A tak zákon i trestáním vede lidi k tomu, aby byli dobří.“⁸⁷ Akvinský tedy kromě odplatné funkce trestu akcentuje i funkci nápravnou. Zajímavé je, že tato náprava se nemusí implicitně týkat výhradně osoby pachatele, tj. trestaného, nýbrž společnosti jako takové. Tomistická filozofie tak ve svém dalším vývoji nepřímo legitimizuje užití trestu smrti. Je třeba si však uvědomit, že ve středověkém kontextu byl trest smrti chápán jako obecně přípustný institut pohledem práva světského i církevního. Vztah katolické církve k trestu smrti v průběhu dějin dozrál od jeho všeobecné akceptace, přes postupné vymezování se vůči jeho použití v průběhu 20. století na případy „absolutní nezbytnosti“, kdy společnost vyčerpala veškeré jiné prostředky ochrany a současně je resocializace pachatele vyloučena, až po jeho naprosté odmítnutí papežem Františkem v roce 2018 prostřednictvím revize č. 2267 Katechismu katolické církve, který až do té doby trest smrti připouštěl.⁸⁸

3.2 Pastorační rozměr trestního systému a úloha pastýřů církve dnes

Institutu kanonického trestu v novelizovaném kanonickém trestním právu dnes užívá církev s ohledem na trojí účel: ochrana jejich členů a vnitřního uspořádání před protiprávním jednáním dalších členů církve; náprava porušení spravedlnosti, resp. odstranění pohoršení a v neposlední řadě také náprava pachatele trestného činu, a to

---

⁸⁶ Tamtéž, s. 49.

⁸⁷ Tamtéž, s. 52.

⁸⁸ TISKOVÉ STŘEDISKO SV ATÉHO STOLCE. *Papež František: Trest smrti je nepřípustný za všech okolností.* [online]. 2018 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180803papez-frantisek-trest-smrti-je-nepripustny-za-vsech-okolnosti>.

vše s ohledem na perspektivu cíle, ke kterému věřící směřují – tedy věčnou spásu.⁸⁹ Spása věřících je tedy východiskem a současně cílem pro pochopení pojmu kanonického trestu v jeho plné šíři a v celkovém kontextu úkolu, který byl církvi svěřen samotným Ježíšem Kristem.⁹⁰ Konkrétně lze tyto zásady dovodit ze znění kán. 1311 § 2, kán. 1347, kán. 1361 § 4 CIC.

Kanonické právo konstituuje mezi věřícími a jejich pastýři pozoruhodný vztah povinné podřízenosti – tzv. křesťanské poslušnosti, která jim ukládá, že musí přijmout, co pastýři ustanoví jménem církve v otázkách věrouky a disciplíny jménem církve. Smysl této konstrukce plyne z povinnosti křesťanů vytvářet i ve vnějším fóru společenství církve, projevující se především řádným výkonem disciplíny. Od dob prvotní církve byli garanty tohoto společenství jak v oblasti církevního učení, tak v otázkách disciplinárních, samotní apoštolové.⁹¹

Nástupci apoštolů ustanovování na základě apoštolské posloupnosti, a další představení, jsou tedy dodnes faktickými nositeli soudní moci v církvi (v diecézi diecézní biskup, opat, územní prelát apod., dále jen jako „představený“, či „církevní autorita“). Soudní moc vykonává představený buď sám nebo k tomu deleguje jinou osobu či osoby (soudní vikář, diecézní soudce, soudní tribunál). Rozsah působnosti církevní autority v soudní oblasti je limitován pouze ustanoveními zákona, který v určitých případech kompetenci svěřuje jiným orgánům.⁹²

Hned u prvního ustanovení VI. knihy CIC, tedy kán. 1311 CIC, je třeba důkladně zaměřit pozornost na jeho nové znění, neboť se v něm promítá snaha papeže Františka vyjádřená v apoštolské konstituci „Pascite gregem Dei“ ve vztahu k úloze biskupů jako pastýřů a nositelů posvátné moci, která se musí projevovat i v oblasti ukládání trestů tam, kde je to žádoucí. První odstavec nadepsaného kánonu tedy deklaruje vrozené právo církve trestat věřící, kteří spáchali trestné činy. Oproti

---

⁸⁹ MENKE, Monika. Srovnání trestních procedur v Církvi československé husitské a římskokatolické. In: HORÁK, Záboj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Pocťa Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 251-264.

⁹⁰ REES, Wilhelm. Strafe und Strafzwecke-Theorien, geltendes Recht und Reformen. In: PULTE, Matthias, Markus GRAULICH a Heribert HALLERMANN. *Tendenzen der Kirchlichen Strafrechtsentwicklung*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh GmbH & Co., 2017, s. 26.

⁹¹ HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, s. 269.

⁹² MENKE, Monika. *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 15.

původnímu znění, kde byl použit termín „zločiny“ je z nového znění patrná snaha zákonodárce o jasnější zdůraznění základní zásady, podle níž smí být trest uložen pouze za porušení normy zákonné úrovně spojené s trestněprávní sankcí. Jak ze znění tohoto úvodního ustanovení, tak z kontextu výše zmíněné apoštolské konstituce je tak naprosto jednoznačný důraz na to, aby všechny odpovědné církevní autority měly povinnost trestní právo církve aplikovat.⁹³ Konkrétněji se tato odpovědnost ordinářů projevuje v kán. 1341 CIC, slovy „ordinář musí zahájit“ příslušné řízení v případě, že bezvýsledně podnikl jiné kroky, které však nevedly k nápravě pachatele. Zaviněná nedbalost příslušného ordináře, projevující se tím, že daný proces nezahájí ačkoli k tomu byl povinen, se promítá do jeho vlastní trestní odpovědnosti za spáchání deliktu.⁹⁴

Důraz na odpovědnost pastýřů a jejich aktivní roli v rámci trestního systému jsou pomyslnou „červenou nití“, která se vine celou novelizovanou VI. knihou CIC a je také východiskem textu apoštolské konstituce, již bylo promulgováno nové trestné právo: *„Chybné chápání niterného spojení, které v církvi existuje mezi projevem lásky a užitím trestní disciplíny, pokud to okolnosti a spravedlnost požadují, způsobilo v minulosti mnoho zla. Tento styl myšlení – jak zkušenost učí – s sebou nese riziko života podle mravů, jež jsou s disciplínou v rozporu a k jejichž léčbě nepostačují pouhá napomenutí nebo rady. Tato situace v sobě skrývá nebezpečí, že by se postupem času takový způsob jednání stal návykem, takže by náprava byla obtížnější, a že by mezi věřícími rozesel mnoho pohoršení a zmatků. Proto se užití trestů ze strany pastýřů a představených jeví jako nezbytné. Pastýřova nedbalost v přístupu k trestnímu systému činí zjevným, že neplní svůj úřad řádně a věrně.“*⁹⁵

Příručka pro VI. knihu CIC vydaná na konci května 2023 Dikasteriem pro legislativní texty, zdůrazňuje důležitost pastoračního rozměru trestního systému, potažmo trestu jakožto nástroje církevní autority k ochraně statků, k jejichž moudré

---

⁹³ AUSTIN, BRIAN. The Revised Book VI, Part I Selected Norms and Commentary. *Jurist: Studies in Church Order* [online]. 2021, 77, 2, s. 292-294 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=23&sid=c9477169-8c98-4c71-b137-d3aa41c18a2b%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN0aWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPW NzJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=153971116&db=asn>.

⁹⁴ Kán. 1378 CIC.

⁹⁵ FRANTIŠEK. *Pascite gregem Dei: apoštolská konstituce k promulgaci nové VI. knihy Kodexu kanonického práva – český překlad.* [online]. 2021 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: https://cbk.cirkev.cz/dokumenty/apostolska-konstituce-pascite-gregem-dei-23-kvetna-2021_78

správě byla povolána Bohem. Kromě naplnění již zmíněných tří účelů kanonického trestu je zde kladen důraz na potřebu restorativního přístupu při interpretaci i aplikaci trestního zákona, a to s ohledem na potřebu uzdravení také „sociální tkáně“, která byla spáchaným deliktem zraněna. Výslovně je zmíněna potřeba zajištění smíření oběti s pachatelem, řádná realizace náhrady vzniklé újmy, a v případě, že je to možné, reintegrace pachatele zpět do církevního společenství. Nicméně je třeba mít neustále na paměti velmi tenkou hranici, která v církvi existuje na pomezí lásky k bližnímu projevující se v mírnosti a odpuštění a na druhé straně potřebě užití trestněprávní sankce. Nesprávné vyhodnocení tohoto vztahu s sebou nutně nese jednak riziko legitimizace trestněprávního jednání, jednak hrozbu „zakořenění zla“, což následně vede k ztížení nápravy pachatele, k vyvolání pohoršení a zmatku ve společnosti.⁹⁶

Důsledky liknavosti ordinářů při řešení kanonickoprávních deliktů jsou pro katolickou církev naprosto fatální jak v oblasti její důvěryhodnosti vůči civilní společnosti, tak ve vztahu k právní jistotě a důvěře v právní ochranu mezi věřícími. Když při řešení zejména mravnostních deliktů duchovními byly tyto v minulosti ze strany církevní hierarchie zatajovány, pachatelé namísto řádného potrestání dále působili ve své službě (byť na jiném místě), k obětem trestné činnosti bylo přistupováno velmi neochotně a nedůvěřivě, převládlo v široké společnosti mínění, že katolická církev v tomto směru postupuje zcela metodicky a záměrně znesnadňuje vyšetření těchto zločinů s cílem zachovat si svou dobrou pověst. Takový postup byl nejen v přímém rozporu s ideály pastorace a učení církve, ale s ohledem na důvěryhodnost jako zcela kontraproduktivní.⁹⁷

Nebylo by však správné „nechat se strhnout“ radikálními tendencemi opačného názorového spektra. Je pochopitelné, že v dnešní době jsou kroky církevních představených při řešení (především mediálně známých

---

⁹⁶ DICASTERY FOR LEGISLATIVE TEXTS. *Penal sanctions in the church: User guide for Book VI of the Code of Canon Law* [PDF]. 2023, s. 21-22 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/TESTI%20NORMATIVI/Testi%20Norm%20CIC/Libro%20VI/LibroVI%20ussidio/ Penal%20sanctions%20User%20guide.pdf>.

⁹⁷ KINGATA, Yves. Missbrauchsfälle in der katholischen Kirche als 'kirchengeschichtliche Zäsur': Ein Überblick über das kirchliche Strafrecht. *Münchener Theologische Zeitschrift* [online]. 2022, 73, 3, s. 330 [cit. 2023-12-07]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=805a0427-b138-4c61-bf16-fb104c2d9cc6%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN oaWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPWZjNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=ATLAIgW7220908000401&db=rfh>.

mravnostních nebo finančních) deliktů zevrubně sledovány. Nicméně je třeba vzít v potaz, že v případech, kdy mělo ke spáchání skutku dojít v daleké minulosti (což je typické právě u vyšetřování sexuálních deliktů), nezřídka dochází z důvodu důkazní nouze ke zproštění obžaloby. I v případě, že dané trestní řízení proběhlo v souladu se zákonem a církevní autoritě není možné vytknout žádné procesní pochybení, je takový zprošťující rozsudek společností vnímán jako neuspokojivý. Na obviněných, kteří už byli často předem odsouzeni (formou předběžných opatření), tak ulpívá značný stín pochybností, který má nezřídka devastační dopady na jejich psychický stav.⁹⁸

Při snaze o bližší vymezení pojmu „pastorační“ v intencích II. Vatikánského koncilu je vhodné citovat papeže Pavla VI., který vyjmenovává tři znaky pastýřského úřadu: *„Za prvé s sebou pastýřský úřad nese vykonávání autority. Pastýř je hlava, vůdce, učitel, protože stádo slyší jeho hlas a následuje jej. Druhý znak: služba. Pastýř hledá ztracené ovce a vede stádo na zelené pastviny života, jehož dárce ho Bůh udělal (...) Pastýřský úřad tedy znamená péči o duše. Třetím znakem je láska: Pastýř uplatňuje autoritu a koná svou službu z lásky a v lásce a pravá láska vede ke své nejvyšší formě, k oběti.“*⁹⁹ Biskup a jemu na roveň postavení představení tedy vykonávají řádnou a bezprostřední moc ve vztahu k určeným věřícím při současné odpovědnosti nejvyšší autoritě církve, kterou je papež.

Nicméně, právě s poukazem na pastorační úlohu církve se lze setkat i s postoji odmítajícími legitimitu kanonického trestu a s požadavky na úplné zrušení kanonického trestního práva nebo minimálně na jeho neužívání a plnou koncentraci veškeré činnosti do pastorage. Na tyto námitky je nutné oponovat s argumentací, že trestní právo v církvi si samo o sobě neklade ambici být jedinou cestou ke spáse, nýbrž svými normami pouze vymezuje rámeček, v němž se každý člen církevního společenství může realizovat, aniž by zasahoval do téhož práva ostatních věřících. Trestní sankce v církvi tedy hraje také významnou symbolickou roli: Pachateli dává najevo, že překročil vytyčené hranice, které je možné tolerovat, a církevní společenství ujišťuje, že církev zůstává věrná svému spásnému poslání v tomto světě. V konečném

---

⁹⁸ RIEGER, Rafael M. An den Fronten der Vergangenheit ist kein Sieg mehr zu erringen: Möglichkeiten und Grenzen der Aufarbeitung von Missbrauchsfällen durch kircheninterne Strafverfahren. *Münchener Theologische Zeitschrift* [online]. 2023, 74, 1, s. 67 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=561e610f-033c-4f9a-812b-32061eb57b6e%40redis>.

⁹⁹ POJAVNIK, Ivan. *Mysterium koncilu*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1998, s. 114.

důsledku tak trestní sankce slouží k zachování hodnot a učení církve, přičemž však neztrácí ze zřetele osobu pachatele a poškozeného a jejich oprávněných potřeb. Tímto pohledem lze chápat kanonický trest a celý trestní systém jako velmi účinný pastorační nástroj, který má církve k dispozici.¹⁰⁰ Papež František provedenou novelizací důležitost trestního práva v pastorační oblasti nově zdůraznil, přičemž S. Příbyl v reakci na některé antijuridické tendence v církvi poznamenává, že „*tato novela protičečí lživým apelům na Boží milosrdenství, které ale blokují potřebu výkonu účinné spravedlnosti v církvi.*“¹⁰¹

Je však dobré znovu zdůraznit symbolicko-preventivní funkci kanonického trestu společně se zájmem církve na jejich výkonu, jak byly nastíněny v předchozím odstavci. Bylo by nesprávné spojovat trestní sankce pouze s jejich represivní funkcí, neboť „*Kanonické tresty jistě vyvolávají také morálně-sociální důsledky projevující se v podobě explicitního či implicitního tlaku na jejich výkon ze strany křesťanského společenství. Již samo uložení kanonického trestu, natož jeho nevykonání, je pro věřícího často ostudné a mnohdy vzbuzuje i veřejné pohoršení mezi ostatními křesťany (...). Jistě nelze podceňovat význam právního povědomí o závazku každého křesťana žít svatý život, svým životem vydávat svědectví o víře, hledat pravdu a pečovat o své svědomí.*“¹⁰²

Na počátku této podkapitoly byl předestřen trojí účel kanonického trestu, tak jak jej chápe novelizovaný Kodex kanonického práva: ochrana členů církve, odstranění pohoršení a náprava pachatele. S přihlédnutím k výše nastíněným teoretickým úvahám podmiňujícím takto chápaný smysl trestu, se jeví jako žádoucí uvést alespoň jednu reflexi z praxe. Prof. Rafael M. Rieger OFM, pedagog a soudce Arcidiecézního soudu v Mnichově, ve své analýze současného církevního trestního řízení se zaměřením na problematiku případů zneužívání mimo jiné uvádí, že dle jeho vlastních zkušeností je hrozba církevní sankce zcela neúčinnou motivací k pokání, potažmo nápravě pachatele (sexuálních) trestných činů. Kýženu obnovu

---

¹⁰⁰ REES, Wilhelm. Strafe und Strafzwecke-Theorien, geltendes Recht und Reformen. In: PULTE, Matthias, Markus GRAULICH a Heribert HALLERMANN. *Tendenzen der Kirchlichen Strafrechtsentwicklung*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh GmbH & Co., 2017, s. 58-60.

¹⁰¹ PŘIBYL, Stanislav. Teologické aspekty novel Kodexu kanonického práva z roku 1983. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92/3/23, s. 44.

¹⁰² NAGY, Jakub. Pokuta v systému kanonických trestů katolické církve latinské – historie a současnost. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 91/2/23, s. 22-23.

spravedlnosti a odstranění pohoršení pak považuje doslova za „*abstraktní cíle*“, a to především kvůli neveřejnosti trestního řízení, kdy odůvodnění rozhodnutí stejně jako veškerý další obsah spisu podléhá úřednímu tajemství. Navrhovaným řešením de lege ferenda je podle Riegera rekodifikace trestního práva procesního, kdy by mělo dojít ke značnému posílení pozice poškozeného, zejména prostřednictvím jeho vyšší informovanosti a možnosti větší participace na průběhu řízení – typicky oprávnění spojit probíhající trestní řízení s řízením o nahrazení majetkové a nemajetkové újmy.¹⁰³

Je tedy možné pozorovat jev, kdy následky předvídané prostřednictvím obecné části trestního práva hmotného nedosáhnou svého zamýšleného účinku z důvodu nedostatečné úpravy v procesní části.

Na závěr, pouze jako pokus o dokreslení, jak také může být vnímáno použití kanonických trestů, snad stojí za zmínku i citát z přednášky S. Příbyla, v rámci níž velmi kriticky hodnotí značně uvolněnou disciplínu kněží v současné době stran řádného dodržování liturgických předpisů regulujících vysluhování katolické mše svaté a (s nadsázkou) poznamenává, „*že i v této oblasti by bylo třeba obnovit zaprášený lesk církevních trestů! Nicméně pravdou je, že tento nový lesk by vydušil tak polovinu kněží.*“¹⁰⁴

---

¹⁰³ RIEGER, Rafael M. An den Fronten der Vergangenheit ist kein Sieg mehr zu erringen: Möglichkeiten und Grenzen der Aufarbeitung von Missbrauchsfällen durch kircheninterne Strafverfahren. *Münchener Theologische Zeitschrift* [online]. 2023, 74, 1, s. 52 [cit. 2024-01-06]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=561e610f-033c-4f9a-812b-32061eb57b6e%40redis>.

¹⁰⁴ PŘIBYL, Stanislav. Liturgie jako zdroj duchovního bohatství. In: *Youtube.com* [online]. 2017 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=WO-8z2ZEYdk&t=2907s>.

4. Systém trestů v rekodifikovaném Kodexu kanonického práva

Po představení teoretických východisek kanonickoprávní odpovědnosti a hledání odpovědi na otázku, co je smyslem trestu v kontextu recentního práva nyní následuje pojednání o již konkrétních trestech stanovených v novelizovaném znění Kodexu kanonického práva. Cílem této kapitoly je provést detailní systémovou analýzu povahy a účinků jednotlivých trestních sankcí, tyto podrobně okomentovat a pokusit se je zasadit do kontextu jednak již neúčinné právní úpravy, jednak nastítnit možné otázky, které mohou vyvstat v jejich interpretaci v budoucnu.

Nejprve budou představena specifika trestů samočinných a ukládaných. Ačkoli se jedná o materii, která svým zařazením spadá spíše do procesní úpravy, jeví se jako žádoucí věnovat prostor jejich charakteristice právě na tomto místě. Obsahovým těžištěm kapitoly pak bude problematika Stati IV., kdy budou představeny jednotlivé tresty. Analyzovány budou dvě, resp. tři skupiny trestních sankcí:

- a) nápravné tresty,
- b) pořádkové tresty,
- c) tzv. trestní opatření a pokání.

Posledně jmenované nelze *stricto sensu* považovat za tresty, je však vhodné o nich pojednat v rámci výkladu o „klasických“ trestních sankcích. Pro úplnost lze ještě doplnit širší dělení trestů, uváděné A. I. Hrdinou¹⁰⁵, který určuje diferenciační kritérium v závislosti na:

- a) určitosti sankce:
  - tresty se sankcí určitou,
  - tresty se sankcí neurčitou,
- b) době trvání sankce:
  - tresty dočasné (uložené na dobu určitou, či neurčitou),
  - tresty trvalé,

---

¹⁰⁵ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 268-269.

- c) dle míry diskrece při ukládání trestu:
  - fakultativní,
  - obligatorní.

Krom uvedeného se lze také setkat s jiným kritériem dělením trestů¹⁰⁶, kdy jsou tresty rozděleny pouze do dvou kategorií na:

- a) nápravné tresty a pořádkové tresty,
- b) tresty samočinné a tresty uložené.

4.1 Tresty uložené a tresty samočinné

Obecně platným východiskem procesu sankcionování napříč systémy trestního práva je, že pachateli trestného činu je uložena sankce na základě individuálního právního aktu po proběhnutí příslušného trestního řízení. S přihlédnutím k závažnosti trestněprávního postihu, jsou na preciznost právní úpravy trestního řízení soudního kladeny ty nejvyšší nároky. Důvody vymezují doktríny jednotlivých právních řádů velmi obsírně. Za ty nejdůležitější je možné označit jednak právní jistotu delikventa, jednak zájem příslušné zákonodárné autority na řádném zjištění spáchaného skutku a jeho případném adekvátním postihu. Většina sankcí v CIC jsou tzv. tresty uloženými, jenž zavazují pachatele až od okamžiku vyhlášení trestu.¹⁰⁷ Jak bylo již naznačeno výše při kategorizaci trestů, zákon ve většině případů stanovuje sankci obligatorně, typicky slovy „ať je potrestán“. Fakultativnost při sankcionování zákonodárce označuje slovy „může být potrestán“. Určitost a neurčitost trestní sankce pak lze rozlišovat s ohledem na to, zda trest ukládající autorita rozhoduje o uložení konkrétního trestu na základě zákonem přímo stanoveného druhu trestu, nebo zda je tato volba ponechána na jejím uvážení (typicky dikcí „bude potrestán spravedlivým trestem“).¹⁰⁸

Mezi ostatními právními řády je trestní právo kanonické ojedinělé v tom, že vymezuje množinu trestů tzv. samočinných, které nastupují za absence autoritativního

---

¹⁰⁶ TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 331.

¹⁰⁷ Kán. 1314 CIC (část věty před středníkem).

¹⁰⁸ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 271.

výroku orgánu soudní moci, tedy tzv. ipso facto.¹⁰⁹ Tyto tresty jsou tedy účinné samotným spácháním daného činu a vyvolávají právní účinky pouze v rovině svědomí pachatele. Pokud je čin následně zjištěn, může církevní autorita veřejně oznámit, že daný delikvent upadl do samočinného trestu, a tím deklarovat jeho existenci a trvání. Právní účinek je pak totožný jako v případě standardního trestu uloženého.

Ačkoli tato práce tematizuje výhradně právo západní církve, je na tomto místě příhodné poznamenat, že CCEO, právní úpravu samočinných trestů zcela záměrně neobsahuje. Naopak vychází ze standardního přístupu, že sankcí je viník vázán až po jejím uložení konkrétním trestněprávně relevantním výnosem.¹¹⁰ Tato skutečnost pramení v rozdílném pohledu na ukládání trestu v CCEO: „*jestliže účel trestu je zásadně a převážně léčebný, je nemyslitelné, aby trest byl stanoven bez rozhodnutí lékaře předem a nebyl vyměřen individuálně.*“¹¹¹ S tím souvisí i fakt, že CCEO nedisponuje ani právní úpravou vztahující se k penalizaci vnitřního fóra. Otázkou tak zůstává, nakolik je existence samočinných trestů v CIC žádoucí, a i nadále ob stojí v kontextu moderní kanonistiky. Již v rámci dokumentu „Společné zásady pro revizi kodexu“ (tzv. rekodifikační desatero), který byl přijat biskupským synodem v roce 1967, tedy nedlouho po skončení II. Vatikánského koncilu, totiž církev jasně prohlásila, že případy samočinných trestů mají být zcela minimalizovány, a to právě s ohledem na významný zásah do právní jistoty pachatele. Za této situace se proto jeví z legislativně-technického hlediska jako nekoncepční, že novelizovaný CIC naopak použití samočinných trestů rozšířil z výlučně nápravných trestů i na některé tresty pořádkové. A. I. Hrdina v této souvislosti lakonicky poznamenává, že „*se lze oprávněně domnívat, že latinská církev by se bez samočinných trestů prostě obešla.*“¹¹²

---

¹⁰⁹ Kán. 1314 CIC (část věty za středníkem).

¹¹⁰ Kán. 1408 CCEO.

¹¹¹ DVOŘÁČEK, Jiří. *Východní kanonické právo: úvod do studia*. Praha: Apoštolský exarchát řecko-katolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána, 2014, s. 138.

¹¹² HRDINA, Ignác Antonín. Co se (ne)změnilo rekodifikací kanonického trestního práva hmotného. *Revue církevního práva*. 2021, XXVII. 84/3/21, s. 25.

4.2 Nápravné tresty

Nápravné tresty (také označovány jako „tresty léčebné“ či „cenzury“ dle názvosloví CIC/1917¹¹³) jsou zakotveny v Statu IV., Hlavě 1. VI. knihy CIC. Již samotný přívlastek „nápravné“ implikuje jejich převažující účel, tedy zaměření výhradně na pachatele trestného činu, který prostřednictvím tohoto druhu trestu má dojít ke své nápravě, resp. obrácení.

Zákonodárce akcentuje mimořádnou závažnost nápravných trestů a připouští jejich aplikaci „jen s největší rozvahou a pouze za zolášť závažné trestné činy.“¹¹⁴ Tuto aplikační zásadu, primárně adresovanou autoritě rozhodující o uložení trestu, je možné interpretovat také jako zásadu relevantní pro budoucí tvorbu práva.

4.2.1 Exkomunikace

Prostřednictvím trestu exkomunikace je pachateli trestného činu znemožněna participace na životě církevního společenství. Terminologicky je třeba se v tomto kontextu vyvarovat užití slovního spojení „vyloučit“ či „vyobcovat“ z církve, jenž je s tímto institutem možná tradičně spojováno. Řada autorů toto označení důrazně odmítá s odůvodněním, že kanonické právo nikdy neumožňovalo pokřtěného katolíka z církve definitivně vyloučit.^{115 116}

Text zákona neobsahuje legální definici exkomunikace, popisuje jen její účinky. Konkrétně je exkomunikovanému zapovězeno slavit veškeré svátosti a svátostiny, jejich přijímání, jakkoli se účastnit liturgického slavení, vykonávat církevní funkce a konat úkony z moci řízení.¹¹⁷ Samotná pasivní přítomnost při slavení svátostí (typicky účast na mši sv., tedy při slavení svátosti eucharistie) však přípustná je, stejně jako vedení duchovního rozhovoru exkomunikovaného s jeho duchovním správcem.¹¹⁸ Za trvání tohoto trestu je také možné být svědkem při obřadu uzavírání

---

¹¹³ Kán. 2241 § 1 CIC/1917.

¹¹⁴ Kán. 1318 CIC (část věty za středníkem).

¹¹⁵ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 332.

¹¹⁶ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 269.

¹¹⁷ Kán. 1331 § 1 CIC.

¹¹⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 332.

manželství.¹¹⁹ Ve vztahu k vysluhování svátostí přímo zákon připouští dvě výjimky. Kán. 976 CIC obsahuje generální zmocnění k platnému a dovolenému rozhřešení kajícího v případě hrozícího nebezpečí smrti. Kán. 1071 § 1, odst. 5 CIC pak umožňuje se svolením ordináře uzavřít manželství osobě stížené nápravným trestem, v případě nutnosti pak i bez svolení ordináře.

Oproti právní úpravě před novelou CIC v roce 2021 je rozšíření zákazu v kán. 1331 § 1, odst. 4, kdy se tento vzhledem ke slovnímu spojení „jakákoli aktivní účast“ nyní vztahuje kromě kleriků i na další osoby vykonávající liturgickou službu (lektory, ministranty, mimořádné udělovatele eucharistie) a dochází tímto k rozšíření trestní represe s ohledem na okruh subjektů.¹²⁰ Bez odpovědi však v současné době zůstává otázka, co vlastně de facto znamená aktivní a pasivní účast při liturgii? Je „pasivní účast“ při nedělní liturgii souladná s požadavkem třetího přikázání Desatera, jímž by měl potrestaný delikvent být stále vázán?

4.2.2 Interdikt

Ve vztahu k sankčním účinkům se jedná o trest velmi podobný exkomunikaci.¹²¹ Autorita, která ukládá trest, však má na rozdíl od exkomunikace možnost modifikovat rozsah trestního postihu pouze na některé dílčí oblasti církevního života. V závislosti na okolnostech případu je nyní po novelizaci možné uložit jen dílčí trest z katalogu zákazů uvedených v předchozím kánonu, či naopak uložit zákaz jiných jednotlivých práv.¹²² Zákon na tomto místě nechává prostor pro úvahu příslušné autority při specifikaci toho, jaký zákaz „jiných jednotlivých práv“ by mohla uložit. Teoreticky by v úvahu přicházel zákaz být zvolen či jmenován do církevního úřadu. Vzhledem k tomu, že CIC 1983 ve znění před novelou takové ustanovení neupravoval, jedná se o další oblast, v níž byl nově rozšířen trestní postih.

Historicky, přibližně od dob raného středověku až do doby účinnosti CIC/1917

---

¹¹⁹ TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, s. 45.

¹²⁰ AUSTIN, BRIAN. The Revised Book VI, Part I Selected Norms and Commentary. *Jurist: Studies in Church Order* [online]. 2021, 77, 2, s. 306 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=23&sid=c9477169-8c98-4c71-b137-d3aa41c18a2b%40redis&bdata=JkF1DghUeXBIPWlwLHN0aWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPWVzJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=153971116&db=asn>.

¹²¹ Kán. 1332 § 1 CIC.

¹²² Kán. 1332 § 2 CIC.

existovala diferenciaci tohoto trestu nejen v rovině osobní, ale i místní působnosti. Interdiktem tak bylo možné postihnout např. celou oblast, typicky město, k čemuž zejména středověcí papežové v hojně míře přistupovali. To však logicky způsobilo značné zeslabení účinnosti a zřejmě i legitimacy tohoto institutu, jak bude uvedeno níže. Známým případem z roku 1411 je hrozba uvalení místního interdiktu na Prahu, jakožto na území, kde se zdržoval Jan Hus.¹²³ Následně byl místní interdikt vyhlášen nad celým Českým královstvím spolu s exkomunikací Jiřího z Poděbrad. Trvání tohoto interdiktu je prameny doloženo minimálně v letech 1446-1517. Zajímavé je, že současně neexistuje písemné potvrzení o jeho explicitním zrušení.¹²⁴ Projevem aplikace místního interdiktu prakticky mohlo být, že na daném území nesměly být slaveny bohoslužby ani vysluhovány svátosti, svátostiny či nesměly zvonit zvony. V poměrně nedávné době byl trest místního interdiktu (ve středověkém pojetí) veřejně zmíněn v roce 2007 v souvislosti se sporem vedeným mezi Miloslavem kardinálem Vlkem, tehdejší pražským arcibiskupem a infulovaným převorem Suverénního řádu Maltézských rytířů, Josefem Zlámalem, ve věci liturgických úprav v kostele Panny Marie pod řetězem na Malé Straně, kdy kardinál Vlk, výslovně uvedl, že nedůstojné zacházení s obětním stolem „*podle starého kodexu mělo za následek uvalení interdiktu*“ a z dalšího obsahu dopisu vyplynulo, že arcibiskup je připraven kanonický trest s podobnými účinky skutečně uložit.¹²⁵ Pohledem současného práva lze absenci institutu místního interdiktu v CIC hodnotit jednoznačně kladně, neboť vzhledem k problematické individualizaci takového trestu v kombinaci s poměrně neurčitým okruhem osob, které takto uložený trest může postihnout, a to bez ohledu na míru (či vůbec existenci) jejich zavinění při spáchání daného trestného činu, by právní úprava místního interdiktu v dnešní době nemohla obstát. Ostatně, k podobnému závěru, byť za jiných dějinných okolností a zřejmě i z rozdílných

---

¹²³ NĚMEC, Damián. Právní stránka Husova procesu. *Studia theologica* [online]. 2015, 17, 4, s. 211 [cit. 2023-12-26]. ISSN 2570-9798. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=422751>.

¹²⁴ ADAMOVÁ, Karolina, Vilém KNOLL a Václav VALEŠ. *Pozapomenuté právní instituty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 51.

¹²⁵ Tamtéž, s. 57-58.

důvodů, dospěl i již zmíněný Jan Hus, který prohlásil, že „*církevní tresty exkomunikace, suspenze a interdikt připravují cestu antikristovi*“¹²⁶

4.2.3 Suspenze

Třetím a posledním z nápravných trestů je suspenze, prostřednictvím níž se zakazuje výkon úkonů plynoucích z moci svěcení či řízení nebo výkon práv a úkolů spojených s vykonáváním úřadu v církvi.¹²⁷ Významnou změnou, jenž byla provedena novelizací, je zrušení speciality na straně subjektu. Do roku 2021 totiž byla suspenze výhradně klerickým trestem. V novém znění CIC je zmínka o klericích vypuštěna. Někteří autoři uvádí, že z okruhu laiků může suspenze postihnout toliko laické soudce jakožto přímé nositele soudní moci.¹²⁸ Příručka nicméně do okruhu potenciálních subjektů zahrnuje krom vykonavatelů rozličných církevních úřadů také osoby podílející se na liturgických službách s odkazem na platnou legislativu, která nevyhrazuje tyto funkce pouze klerikům.¹²⁹ Lze tedy uzavřít, že suspenzí bude v budoucnu možné postihnout kromě soudců z řad laiků i další osoby stojící mimo klerický stav. S přihlédnutím k současnému trendu církve, projevujícím se zejména v oblasti rozsáhlé tematizace problematiky synodality v rámci řídicích procesů v církvi (která však bude vyžadovat hlubší teologickou revizi závěrů II. Vatikánského koncilu a podrobné legislativní zakotvení kýžených změn¹³⁰), kdy jedním ze závěrů, k nimž současná debata již nyní směřuje, je snaha o vyšší míru zapojení laiků do řídicích struktur církve, lze očekávat, že v budoucnu může takto modifikovaný trest najít své širší uplatnění.

Zákonným limitem novelizované podoby suspenze je, samozřejmě kromě odpovídající jurisdikce představeného, který ukládá trest, také nemožnost postihnout právo bydlení pachatele, které mu náleží z důvodu úřadu a v případě, že suspenze

---

¹²⁶ ADAMOVÁ, Karolina, Vilém KNOLL a Václav VALEŠ. *Pozapomenuté právní instituty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 49.

¹²⁷ Kán. 1333 § 1 CIC.

¹²⁸ TRETERA, Rajmund Jirí a Zábaj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 333.

¹²⁹ DICASTERY FOR LEGISLATIVE TEXTS. *Penal sanctions in the church: User guide for Book VI of the Code of Canon Law* [PDF]. 2023, s. 56 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/TESTI%20NORMATIVI/Testi%20Norm%20CIC/Libro%20VI/LibroVIussidio/Penal%20sanctions%20User%20guide.pdf>.

¹³⁰ MENKE, Monika. Reforma Římské kurie a postavení laiků za papeže Františka. In: BENÁK, Jaroslav, ed. *Církev a stát 2022*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 76.

má formu samočinného trestu, tak práva pachatele spravovat majetek, který náleží k úřadu.¹³¹ Zároveň je stanoven výslovný závazek pachatele k náhradě nezákonně přijatých užitků (stipendií, pravidelných příjmů), které byly přijaty, byť v dobré víře.¹³² Vymezení rozsahu ukládané suspenze vyplývá ze zákona nebo z daného individuálního právního aktu. Nově lze k trestu suspenze uložit také některý z pořádkových trestů.¹³³ Samočinnou suspenzi, u níž není uveden rozsah postihu, však lze uložit pouze na základě zákona. V této rovině není zcela jasné, zda by tedy laikovi, ustanovenému v církvi pro výkon některé služby, např. akolyta, lektor, katechet, katechista, mohl být trest suspenze vlastně uložen. Dle B. Austina, který nejprve za použití restriktivního výkladu pomocí kán. 18 CIC zužuje výklad pojmu „církevní úřad“ dochází k závěru, že výše uvedené laické služby věcně nepodléhají rozsahu působnosti této normy. Není však vyloučeno, aby jejich výkon byl zakázán na základě uložení pořádkových trestů, o nichž bude pojednáno v následující podkapitole.¹³⁴

Na počátku této podkapitoly bylo uvedeno, že konstrukce nápravných trestů se zaměřuje primárně na nápravu osoby pachatele. S ohledem na účinky nápravných trestů, jak byly popsány výše, však vyplývá, že tyto fakticky odpírají přístup pachatele k duchovním statkům, které slouží k posvěcování každého věřícího, a jsou jeho základním právem, chráněným přímo zákonem. Z tohoto úhlu pohledu se tedy tyto dva přístupy mohou jevit poněkud antagonisticky. Jak lze napravit hříšníka, když je mu ten nejúčinnější prostředek k nápravě (svátosti) odejmut? Z toho důvodu CIC na vícero místech upozorňuje na mimořádný charakter těchto trestů. Kromě důrazu na uměřenost při jejich ukládání se dále nepřipouští např. uložit nápravný trest na dobu určitou, neboť kritériem nápravy je hodnocení stupně pokání pachatele a jeho

---

¹³¹ Kán. 1333 § 3 odst. 1-3 CIC.

¹³² Kán. 1333 § 4 CIC.

¹³³ Kán. 1335 § 1 CIC.

¹³⁴ AUSTIN, BRIAN. The Revised Book VI, Part I Selected Norms and Commentary. *Jurist: Studies in Church Order* [online]. 2021, 77, 2, s. 312 [cit.2023-12-11]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=23&sid=c9477169-8c98-4c71-b137-d3aa41c18a2b%40redis&bdta=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNoaWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPWnzJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmC2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=153971116&db=asn>.

nápravy, jež nelze časově ohraničit. Otázkou zůstává nakolik jsou tyto záruky dostatečné.

4.3 Pořádkové tresty

Tato kategorie trestů, jež byly dříve označovány jako tresty „odvetné“, má vést primárně k obnově právního pořádku v církvi narušeného trestním jednáním. Srovnáním s výše představenou množinou trestů nápravných, které byly účelem zaměřeny primárně na nápravu delikventa, je tedy v tomto případě pohled zaměřen spíše na ochranu společenství církve. I z toho důvodu je koncipována doba, na níž je pořádkový trest ukládán velmi široce – může být uložen natrvalo, na dobu určitou či na dobu neurčitou. Pokud jde o formu rozhodnutí, tak zákon výslovně zakazuje uložit trvalý trest cestou správního rozhodnutí.¹³⁵ Nicméně již 11. 10. 2021 bylo rozhodnuto o pravomoci ukládat trvalé pořádkové tresty i ve správním řízení, a to s pověřením Dikasteria pro nauku víry.¹³⁶

Právní úprava pořádkových trestů zařazená ve Stati IV. Hlavě 2. VI. knihy CIC, doznala v rámci novelizace velmi podstatných změn. Zcela nově je konstruováno úvodní ustanovení kán. 1336 CIC, které přehledně a logicky diferencuje jednotlivé pořádkové tresty na příkazy, zákazy a zbavení. Jako čtvrtý druh trestu je vyčleněn mimořádně závažný trest propuštění z klerického stavu, fakticky nejtěžší pořádkový trest. Bez náhrady bylo zrušeno trestní přeložení na jiný úřad, původně obsažené v 4. odst. téhož kánonu.¹³⁷ Dané ustanovení bylo již v minulosti předmětem rozsáhlé kritiky z řad některých kanonistů, kteří upozorňovali na skutečnost, že udělení církevního úřadu jakožto formy trestu je v příkrém rozporu s předpoklady, které je naopak třeba vzít do úvahy při (řádném) jmenování do jakéhokoli úřadu v církvi a doslova „otřásá svědomím těch, kteří usilují o to, aby se moc v církvi vrátila ke svým kořenům ve službě.“¹³⁸ Vypuštění jmenovaného trestu snad lze vnímat i jako reakci

---

¹³⁵ Kán. 1342 § 2 CIC.

¹³⁶ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Normae de delictis Congregationi pro doctrina fidei reservatis*. [online]. 2021, čl. 19 [cit. 2023-12-23]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delitt-iriserвати-cfaith_en.html.

¹³⁷ BOTEK, Libor. Změny v trestním právu od vydání CIC/1983. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92 3/23, s. 59-60.

¹³⁸ PETERS, Edward. Ecclesiastical Office As Punishment For Crime: Toward The Abrogation Of Canon 1336 § 1, 4°. *Ius Ecclesiae* [online]. Pisa, 2009, XXI. 2, s. 374 [cit. 2023-12-21]. Dostupné z: <https://www.iusecclesiae.it/article/view/1726/315>.

zákonodárce na, v minulosti bohužel velmi rozšířenou, praxi církevních představených při řešení závadného jednání kleriků, kdy docházelo k překládání kleriků na jiné úřady (navíc často pouze formou standardního jmenování formou dekretu bez odpovídajícího trestněprávně relevantního řízení), což bylo a i v současnosti stále je, předmětem kritiky široké veřejnosti. Současně je však třeba vzít na zřetel, že implicitně lze podobného následku jako přeložení dosáhnout prostřednictvím existujícího trestu zbavení úřadu.¹³⁹

Příkaz je v současném znění zákona zakotven ve dvou podobách. V první řadě lze příkaz pobyt na určitém místě nebo území.¹⁴⁰ Novinkou oproti úpravě v CIC 1983 je příkaz uhradit pokutu neboli peněžitý obnos pro církevní účely, podle pravidel stanovených biskupskou konferencí.¹⁴¹ Nejedná se však o trest, který by byl kanonickému právu zcela neznámý. Ačkoli CIC 1983 tento trest nepřejal, trest „peněžní pokuty“ byl obsažen již v CIC 1917¹⁴², kdy bylo však zakázáno následné upotřebení takto získaných finančních prostředků ve prospěch biskupského nebo kapitulního stolního majetku.¹⁴³ Uložení peněžitého trestu se jeví jako adekvátní v případě sankcionování za trestné činy proti majetku, kdy s ohledem na způsobenou škodu je poměrně jednoduché určit i odpovídající výši přiměřené pokuty. Zásadní zůstává otázka vymahatelnosti peněžitého trestu. Církevní právo nedisponuje tak sofistikovanými nástroji k vymožení splnění právní povinnosti jako civilní právní systémy, nicméně ačkoli tato skutečnost mírně snižuje váhu tohoto nového institutu, lze si představit, že de lege ferenda budou nalezeny možnosti, jak v této oblasti najít účinné způsoby k naplnění tohoto trestu. Např. v případě zaměstnanců církve ve služebním poměru postižených tímto trestem, by šlo postupovat cestou srážek ze mzdy apod. Z řad odborné veřejnosti také zaznívá podnět, aby biskupské konference alespoň relativně určitým způsobem vytyčily mantinely při stanovování výše pokuty

---

¹³⁹ AUSTIN, BRIAN. The Revised Book VI, Part I Selected Norms and Commentary. *Jurist: Studies in Church Order* [online]. 2021, 77, 2, s. 314 [cit. 2023-12-11]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=23&sid=c9477169-8c98-4c71-b137-d3aa41c18a2b%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN0aWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPWZnJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=153971116&db=asn>.

¹⁴⁰ Kán. 1336 § 2 CIC.

¹⁴¹ Kán. 1336 § 2 odst. 2 CIC.

¹⁴² Kán. 2291 ve spojení s kán. 2297 CIC /1917.

¹⁴³ NĚMEC, Damián. Pořádkové tresty v nové legislativě latinské katolické církve sui iuris. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92/3/23, s. 75.

a současně uvedly, komu a jakou formou bude peněžitý trest splatný. Ačkoli Česká biskupská konference dosud taková ustanovení neohlásila, její ekonomicko-právní komise již na přijetí pravidel v této oblasti pracuje.¹⁴⁴

Zákazy obsahuje nové znění zákona celkem ve 13 podobách. Jsou to jediné pořádkové tresty, které mohou existovat také v podobě samočinného trestu. Kromě převzatého zákazu pobývat na určitém místě nebo území; zákazu činit všechny nebo některé úkony z moci řízení a zákazu vykonávat určitá práva nebo privilegia nebo užívat hodností nebo titulů; jsou nově stanoveny zákazy vykonávat všude nebo jen na některém místě či území nebo mimo ně veškeré nebo jen některé úřady, úkoly, služby nebo funkce, nebo jen některé úkony náležející k úřadům nebo úkolům; zákaz činit všechny nebo některé úkony z moci svěcení; zákaz požívat aktivního nebo pasivního volebního práva při kanonických volbách nebo užívat práva hlasovat v církevních radách nebo kolegiích a zákaz nosit církevní nebo řeholní oděv.¹⁴⁵ V naprosté většině případů se jedná o instituty buď výslovně převzaté či částečně modifikované ze znění CIC 1917.

Zbavení je trestem odpovídajícím ztrátě subjektivního práva či oprávnění delikventa. Podobně jako u zákazů i zde lze rozlišit kategorii trestů víceméně zachovaných z předchozí úpravy CIC 1983: Zbavení všech nebo některých úřadů, úkolů, služeb nebo funkcí nebo jen některých úkonů náležejících k úřadům nebo úkolům; zbavení pověření zpovídat nebo kázat; zbavení některých práv nebo privilegií nebo hodností či titulů. Trest zbavení delegované moci řízení nebyl upraven jak v CIC 1917, tak v CIC 1983 podobně jako trest zbavení všech církevních požitků nebo jejich částí podle pravidel stanovených biskupskou konferencí, který však jistou dobu v CIC 1917 měl. U posledně jmenovaného ustanovení je pak zdůrazněno, že pokud se nejedná o definitivní propuštění z klerického stavu, je představený povinen dbát, aby potrestanému byla zachována slušná obživa.¹⁴⁶

Posledním z pořádkových trestů je již zmíněný trest propuštění z klerického

---

¹⁴⁴ NAGY, Jakub. Pokuta v systému kanonických trestů katolické církve latinské – historie a současnost. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 91/2/23, s. 20-23.

¹⁴⁵ Kán. 1336 § 3 CIC.

¹⁴⁶ Kán. 1336 § 4 odst. 5 ve spojení s kán. 1350 § 1 CIC.

stavu.¹⁴⁷ Tento institut má v kanonickém právu dlouhou tradici, znaly jej oba předchozí kodexy, CIC 1917 pod pojmem „degradace“.¹⁴⁸ Jedná se o trest nepodmíněný, který může být uložen pouze po skončení soudního řízení (výjimkou jsou některé delikty vyhrazené Dikasteriu pro nauku víry, Dikasteriu pro klérus a Dikasteriu pro evangelizaci, v nichž lze tento trest uložit i cestou administrativního řízení). Obecně platí, že s ohledem na závažnost tohoto trestu nelze trestní odpovědnost pachatele podmínit prostřednictvím partikulární normy.¹⁴⁹ Jistou zajímavostí je, že pokud propuštění z klerického stavu není uloženo z důvodu neplatnosti svěcení, jsou propuštění klerici i nadále vázáni povinnostmi celibátu, od níž (pouze od doby účinnosti CIC 1983) může udělit dispenz toliko papež. Faktickým obsahem trestu je zákaz výkonu veškeré moci ze svěcení, které pojmově nelze zbavit, je možné pouze zakázat její výkon. Jedinou výjimkou propuštěného klerika zůstává možnost udělit svátost smíření kajícímu v nebezpečí smrti, a to i v případě, že je současně přítomen jiný kněz mající příslušné dovození.¹⁵⁰

4.4 Vedlejší trestní opatření

Kromě výše uvedených trestních sankcí disponuje nová normativa také zajímavými instituty, které svou povahou nedosahují intenzity klasických trestů. Jsou jimi trestní opatření a pokání. Jde o obecně fakultativní opatření, ukládané dle uvážení autority jako jakýsi druh doplňující sankce.¹⁵¹

Trestní opatření je možné uložit ve formě napomenutí či důtky. Napomenutí lze charakterizovat jako preventivní upozornění ze strany církevní autority vůči subjektu, u něž hrozí, že by mohl spáchat trestný čin nebo je dokonce ze spáchání takového činu podezřelý. Ačkoli se jedná o opatření s nejnižší mírou intenzity, přesto je žádoucí, aby bylo vnímáno jako sankční nástroj, nikoli jako nezávazné přátelské gesto. Fakticky se jedná o formálně první krok, který zákon vyžaduje učinit předtím, než budou aplikovány závažnější trestní sankce. Není však vyloučeno, aby již skrze

---

¹⁴⁷ Kán. 1336 § 5 CIC.

¹⁴⁸ Kán. 2298 odst. 12 CIC/1917 ve spojení s kán. 2305 § 1 a kán. 213 CIC/1917.

¹⁴⁹ Kán. 1317 CIC.

¹⁵⁰ NĚMEC, Damián. Pořádkové tresty v nové legislativě latinské katolické církve sui iuris. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. 92/3/23, s. 82.

¹⁵¹ Kán. 1339 CIC.

napomenutí bylo dosaženo účelu sledovaného trestem. Důtku může ordinář uložit tomu, kdo svým jednáním vyvolává pohoršení nebo vážně narušuje veřejný pořádek. Povahou tedy jde spíše než o preventivní opatření o prostředek k usměrnění postojů jedince vystupujícího v rozporu s církevní disciplínou či řádnou pastorační praxí. Přípouští se, aby napomenutí i důtka byly učiněny ústně, záznam o nich však musí být písemný. Tento je pak uchován v tajném archivu kurie.¹⁵²

V případě, že je uloženo napomenutí či důtka opakovaně bez výsledku, vydá ordinář trestní příkaz, jímž je přesně stanoveno, co má jedinec učinit, nebo čeho se zdržet. Jedná se o nově definovaný institut, který sice předchází právní úprava znala, ale poněkud v jiné podobě. Fakticky nově nejde o uložení trestu, ale o usměrnění jednání daného subjektu. Příručka uvádí, že se z legislativně-technického hlediska jedná o „*singulární normu vydanou pro jeden nebo více subjektů*“.¹⁵³ V případě, že jedinec neuposlechne ani ustanovení trestního příkazu, následuje řízení o zjištění nedodržení příkazu, resp. předběžné šetření. Pojem trestního příkazu v kanonickém právu je tedy zcela odlišný od chápání trestního příkazu v světském právu, kde se jedná o odsuzující meritorní rozhodnutí samosoudce vydané bez projednání věci v hlavním líčení.

Dohled je nově upraveným institutem, který znal CIC 1917 ale CIC 1983 jej výslovně neupravoval, byť v praxi přetrvával. Jde o preventivní opatření vůči subjektům, u nichž existuje obava, že se vrátí k trestnímu jednání. Může být uložen k jakémukoli trestu a ve výroku opatření musí být uvedena osoba, která má dohled vykonávat.¹⁵⁴

Pokání (nikoli ve smyslu svátosti smíření) je tradičním institutem trestního práva kanonického, které lze uložit buď jako projev milosti namísto trestu či jako doplnění trestu. Může být uloženo ve vnitřním i vnějším fóru, kdy může spočívat

---

¹⁵² DICASTERY FOR LEGISLATIVE TEXTS. *Penal sanctions in the church: User guide for Book VI of the Code of Canon Law* [PDF]. 2023, s. 68-69 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/TESTI%20NORMATIVI/Testi%20Norm%20CIC/Libro%20VI/LibroVIsussidio/ Penal%20sanctions%20User%20guide.pdf>.

¹⁵³ DICASTERY FOR LEGISLATIVE TEXTS. *Penal sanctions in the church: User guide for Book VI of the Code of Canon Law* [PDF]. 2023, s. 70-71 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z: <https://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/TESTI%20NORMATIVI/Testi%20Norm%20CIC/Libro%20VI/LibroVIsussidio/ Penal%20sanctions%20User%20guide.pdf>.

¹⁵⁴ Kán. 1339 § 5 CIC.

v uložení povinnosti vykonat skutek vedoucí k posílení ctností. Logicky se však předpokládá akceptace tohoto pokání ze strany subjektu.¹⁵⁵

4.5 Procesní forma uložení trestu

Ukládání trestů má zásadně probíhat formou soudního řízení, v jehož závěru je vyhlášeno rozhodnutí. Existují-li však spravedlivé důvody, které by bránily proběhnutí soudního řízení, má církevní autorita k dispozici institut tzv. mimosoudního neboli správního řízení. Problematické však zůstává, že posouzení toho, co je považováno za spravedlivé důvody je plně v diskreci církevní autority. Kodex v tomto ohledu nenabízí ani demonstrativní výčet důvodů. Procesně se pak jedná o zpravidla kratší řízení, v němž rozhodnutí vydává místní ordinář. Limitem je, že v tomto administrativním řízení nelze uložit či vyhlásit trvalé tresty. Toto právo svědčí pouze Dikasteriu pro nauku víry, které tak učinit může.¹⁵⁶ Trestní opatření a trestní pokání lze v tomto řízení uložit bez omezení.¹⁵⁷ Mimosoudní forma řízení je předmětem rozsáhlé kritiky z řad odborné veřejnosti. Především je upozorňováno na prolomení některých základních zásad trestního práva, typicky např. práva na obhajobu, kdy zde např. vůbec nevzniká povinnost nutné obhajoby, tak jako ve standardním trestním řízení, kde obviněný musí mít obhájce od samotného počátku řízení.

V souvislosti s procesním řešením případů sexuálního zneužívání v církvi zazněla před časem ve veřejném prostoru pozoruhodná vize, jak tuto problematiku de lege ferenda procesně uchopit. Dr. Adam AJ DeVille s odkazem na výraznou přetíženost Dikasteria pro nauku víry při řešení trestních kauz v kombinaci s jejím „zkostrnatělým“ personálem, který fakticky ani není dostatečně odborně vybaven pro řešení této problematiky, podrobil toto nastavení drtivé kritice. Řešení spatřuje dr. DeVille v decentralizaci soudní moci z Říma na úroveň „diecézních synodů“, které by získaly kompetenci soudit vybrané trestní případy. Členové diecézních synodních

---

¹⁵⁵ TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, s. 336.

¹⁵⁶ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Normae de delictis Congregationi pro doctrina fidei reservatis*. [online]. 2021, čl. 19 § 2 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delitt-iriseruati-cfaith_en.html.

¹⁵⁷ HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 271.

komisí by byli voleni převážně z řad laiků. O opravném prostředku by rozhodovala nadřízená arcidiecéze a v konečné instanci pak některý z vatikánských úřadů. Smyslem této reformy by bylo posílení spoluodpovědnosti širšího spektra věřících za nápravu chyb v církvi, marginalizace role biskupů při rozhodovacích procesech a v neposlední řadě odnětí pravomocí Dikasteriu pro nauku víry, které mu historicky pojmově nepřísluší.¹⁵⁸ Reakcí na tuto vizi je článek prof. Peterse s výstižným pojmenováním: Ignorování zákona nelze napravit jeho ještě větší ignorací. V této stati je upozorněno na absurdnost takového pojetí trestního procesu, který by byl v rozporu s historickým vývojem trestního práva s konstatováním, že v současnosti již existují příslušné trestněprávní normy a procesní postupy, které jsou silnými nástroji v rukou církve pro řádné vyšetření a potrestání zločinů (oba články vyšly v době krátce před rekodifikací trestního práva, kdy však už ale byly účinná většina mimokodexových norem, později vtělených do VI. knihy CIC). Cenný je také odkaz na zcela odlišnou historickou funkci diecézních synodů (instituce, které měl vždy poradní úlohu nikdy rozhodující). Řešení tedy podle prof. Peterse spočívá v naprosto precizní aplikaci již existujícího práva příslušnými autoritami. Na kritice těchto orgánů, jakožto na jediné oblasti, se svým oponentem shoduje.¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ DEVILLE, Adam. Relieving Rome's burdens: A proposal for handling abuse cases. *The Catholic World Report* [online]. 2020 [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <https://www.catholicworldreport.com/2020/02/10/relieving-romes-burdens-a-proposal-for-handling-abuse-cases/>.

¹⁵⁹ PETERS, Edward. Ignoring law is not remedied by ignoring it even more. *In the Light of the Law* [online]. 2020 [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://canonlawblog.wordpress.com/2020/02/11/ignoring-law-is-not-remedied-by-ignoring-it-even-more/>.

Závěr

Cílem této diplomové práce byla analýza VI. knihy Kodexu kanonického práva za současné syntézy společných právních idejí, na kterých tato právní úprava spočívá především v oblasti pojetí deliktu a jeho sankcionování. S ohledem na výsledky práce lze konstatovat, že pro novelizované trestní právo kanonické je signifikantní jeho kontinuita a důraz na právní principy zakotvené v tradici římskokatolické církve v minulosti. Současně je však patrná jeho citlivost pro vnější i vnitřní společenské změny, projevující se prostřednictvím dílčích novelizací, které byly prostřednictvím poslední novely provedené v roce 2021 začleněny přímo do znění Kodexu kanonického práva.

Na mnoha detailněji analyzovaných místech práce se prokázalo, že úprava v CIC/1983 v reakci na často nesprávnou interpretaci závěrů II. vatikánského koncilu, v kombinaci s tehdejšími ideologickými tendencemi, trestní represi neprozřetelně širokým způsobem rozvolnila. Z této historické zkušenosti vyplývá, že ani kanonické právo není imunní vůči dílčím nesprávným rozhodnutím zákonodárce, která mohou implikovat závažné negativní dopady na jeho recipienty. Současné znění VI. knihy tuto historickou chybu napravuje. V novém znění zákona je patrná změna celkové dikce, spočívající ve vyšší míře imperativnosti, která však ponechává trestnímu právu jeho původní charakter i přesto, že se zásadním způsobem zpřísňuje a zejména v oblasti pořádkových trestů se téměř doslovným způsobem navrácí k normativě obsažené v CIC/1917. Vývoj konkrétních ustanovení navíc jasně ukazuje, jak se těžiště smyslu a účelu trestu přesunulo od ochrany svátostí a majestátu církve k ochraně jednotlivých věřících, především mladistvých.

Za neutěšené poměry v oblasti aplikace kanonického trestního práva v době před novelizací trefně shledává A. Kowatsch odpovědnými především diecézní biskupy, kteří při vyšetřování deliktů týkajících se zejména případů souvisejících se sexuálním násilím, řádně neaplikovali příslušné trestněprávní postupy. Současně je však třeba poukázat na skutečnost, že dosavadní koncepce trestního práva objektivně neposkytovala odpovídající nástroje pro efektivní naplnění jeho cílů, což z něj do

značné míry činilo „mrtvé právo“.¹⁶⁰

Tímto se pozornost obrací k vyhodnocení dílčího cíle práce, stanoveného v úvodu, kterým bylo hledání odpovědi na otázku, zda provedené změny fakticky mohou dosáhnout účinků nastíněných v rámci apoštolské konstituce „Pascite gregem Dei“. Odpověď na takto položený dotaz je možné formulovat jako „ano, ale pokud...“ S ohledem na poznatky sumarizované v této práci lze konstatovat, že se záměr zákonodárce primárně naplnit podařilo. Nová právní úprava totiž představuje velmi propracovaný výsledek mnohaleté legislativní činnosti, úzce navazující na kontinuitu historických normativ, avšak ambiciózně reagující na potřeby současné společnosti. Ačkoli tedy přístup papeže Františka ke kanonickému právu nezůstává v řadách kanonistické veřejnosti bez kritiky, kdy např. referendář Apoštolské signatury, prof. Peters hodnotí první léta jeho pontifikátu jako období, kdy tento papež většinu času projevoval o církevní legislativu nedostatečný zájem a ve zbytku byl vůči němu nepřátelský¹⁶¹, je třeba provedenou rekodifikaci VI. knihy Kodexu kanonického práva považovat za jednoznačně pozitivní legislativní krok, podepřený mnohaletou usilovnou prací širokého spektra odborníků, jímž se nastavuje nový kurs, kterým by se kanonické právo mělo v budoucnu ubírat.

Nicméně, jak již bylo naznačeno ve výše uvedené citaci, je nutné si uvědomit, že objektivní právo je bytostně provázáno s osobami, které toto právo uvádějí v život. Na vícero místech této práce bylo demonstrováno, že konkrétní přístup těchto jedinců při interpretaci a aplikaci norem je v intencích kanonického práva klíčovým determinantem hodnocení míry úspěšnosti dopadů dané právní úpravy. Z toho důvodu bylo ve třetí kapitole podrobně popsáno, že úloha církevních představených, kteří jsou nositeli zákonodárné, výkonné i soudní moci, byla prostřednictvím novelizace velmi výrazným způsobem zesílena. Jak ale s těmito nároky příslušné autority naloží, zůstává v tuto chvíli nejasné. Je třeba vzít v potaz skutečnost, že i ty nejzávažnější tresty, které mohou být v církvi uloženy, mají dopad obvykle do vnitřního prožívání života církve, a mohou tak citelně zasáhnout pouze osoby, pro něž

---

¹⁶⁰ KOWATSCH, Andreas. Auf dem Weg zu einem zeitgemäßen kirchlichen Strafrecht. In: UNIVERSITÄT WIEN. *Rechtundreligion* [online]. 2021 [cit. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://rechtundreligion.at/2021/06/02/auf-dem-weg-zu-einem-zeitgemassen-kirchlichen-strafrecht/>

¹⁶¹ PETERS, Edward. Little Patience For Law. *Inside the Vatican*. 2016, 24, 3, s. 32.

jsou tyto duchovní hodnoty skutečně významné a cenné. Odpověď na druhou část otázky, zda tedy byly záměry předvídané při provedení novelizace naplněny, musí tedy zákonitě dát až čas. Lze tedy stručně shrnout, že „ano“, od nynějška mají pastýři v rukou velmi kvalitní nástroj v boji se zločinem v církvi, ale účinný bude pouze „pokud“ jej budou velmi dobře znát a naprosto precizně aplikovat.

Samotná aplikace práva je pak oblastí nacházející se mimo rámec daného tématu, tedy problematikou procesní úpravy obsažené v VII. knize Kodexu kanonického práva. Nelze však nezmínit, že samotný předmět této práce, tedy východiska trestního práva hmotného, zcela zásadním způsobem narážejí při jejich dosazení do konkrétních fází trestního procesu, který je v současnosti mimořádně nepřehledným a složitým kompilátem norem, v němž není snadné se zorientovat ani pro odborníky. Téma podoby vzájemné harmonizace nového trestního práva hmotného a procesního by tedy bylo nepochybně vhodnou oblastí, na kterou by bylo možné prostřednictvím vědeckého výzkumu v budoucnosti dále navázat.

Seznam použitých zdrojů

Prameny církevní

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 8. vydání. Česká biblická společnost, Praha, 2019, 1232 s. ISBN 978-80-7545-083-8.

Codex Iuris Canonici. Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus praefatione Emmi Petri card. Gasparri et indice analytico-alphabetico auctus. Roma. Typis Polyglottis Vaticanis, MCMLI.

Gaudium et spes: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě. In: Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994. s. 271–297. ISBN 80-7113-067-2.

Katechismus katolické církve. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2001, 818 s. ISBN 80-7192-488-1.

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem. Přeložil Miroslav ZEDNÍČEK. Zvon-České katolické nakladatelství, Praha, 1994, 826 s. ISBN 80-7113-082-6.

Kódex kánonov východných cirkví. [online]. 2023 [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/kodex-kanonickeho-prava/c/cceo>

Lumen gentium: Dogmatická konstituce o církvi. In: Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon-České katolické nakladatelství, 1994. s. 29-100. ISBN 80-7113-067-2.

Prameny světské

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura

ADAMOVIČ, Karolina, Vilém KNOLL a Václav VALEŠ. *Pozapomenuté právní instituty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 143 s. ISBN 978-80-7380-512-8.

AKVINSKÝ, Tomáš. *O zákonech v Teologické sumě: STh I-II, q. 90-97*. Praha: Krystal OP, 2022, 142 s. ISBN 978-80-7575-134-8.

BOTEK, Libor. *Trestní právo církve (teze k přednáškám-nepublikováno)*. Olomouc, 2021.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Východní kanonické právo: úvod do studia*. Praha: Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána, 2014, 161 s. ISBN 978-80-905948-0-7.

HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HRDINA, Ignác Antonín a Miloš SZABO. *Teorie kanonického práva*. Praha: Karolinum, 2018, 460 s. ISBN 978-80-246-3919-2.

HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 368 s. ISBN 978-80-7380-152-6.

HRDINA, Ignác Antonín. *Prameny ke studiu kanonického práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 278 s. ISBN 978-80-7380-039-0.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.

MENKE, Monika. *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 272 s. ISBN 978-80-244-4804-6.

POJAVNIK, Ivan. *Mysterium concilu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, 439 s. ISBN 80-238-4325-7.

TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004, 413 s. ISBN 80-7203-565-7.

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Církevní právo*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2021, 440 s. ISBN 978-80-7502-535-7.

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Právní dějiny církví: synagoga a církev v průběhu dějin*. Praha: Leges, 2019, 288 s. ISBN 978-80-7502-440-4.

TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada, 2011, 152 s. ISBN 978-80-247-3614-3.

WINTR, Jan. *Říše principů: obecné a odvětvové principy současného českého práva*. Praha: Karolinum, 2006, 278 s. ISBN 80-246-1246-1.

Odborné články

AUSTIN, BRIAN. The Revised Book VI, Part I Selected Norms and Commentary. *Jurist: Studies in Church Order* [online]. 2021, 77(2), s. 291-334, [cit. 2023-12-11]. ISSN 00226858. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=23&sid=c9477169-8c98-4c71-b137-d3aa41c18a2b%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNNoaWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPWZJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUm c2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=153971116&db=asn>.

BOTEK, Libor. Změny v trestním právu od vydání CIC/1983. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. (92 3/23), s. 49-67. ISSN 2336-5609.

DOSTALÍK, Petr. Ecclesia semper vivit lege Romana: Vlivy římského práva v CIC/1983. In: HORÁK, Záboj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Pocta Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 127-133. ISBN 978-80-7502-439-8.

HRDINA, Ignác Antonín. Co se (ne)změnilo rekodifikací kanonického trestního práva hmotného. *Revue církevního práva*. 2021, XXVII. (84/3/21), s. 13-28. ISSN 2336-5609.

HRDINA, Ignác Antonín. Kanonická legislativa po Kodexu kanonického práva. In: HORÁK, Záboj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Pocťa Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 180-183. ISBN 978-80-7502-439-8.

KINGATA, Yves. Missbrauchsfälle in der katholischen Kirche als 'kirchengeschichtliche Zäsur': Ein Überblick über das kirchliche Strafrecht. *Münchener Theologische Zeitschrift* [online]. 2022, 73 (3), s. 307-330, [cit. 2023-12-07]. ISSN 05801400. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=805a0427-b138-4c61-bf16-fb104c2d9cc6%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNoaWImYXV0aHR5cGU9c2hpYiZsYW5nPWNzJnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=ATLAIgW7220908000401&db=rfh>.

KOWATSCH, Andreas. Auf dem Weg zu einem zeitgemäßen kirchlichen Strafrecht. In: UNIVERSITÄT WIEN. *Rechtundreligion* [online]. 2021, s. 1-8, [cit. 2023-11-02]. DOI: 10.25365/phaidra.272. Dostupné z: <https://rechtundreligion.at/2021/06/02/auf-dem-weg-zu-einem-zeitgemassen-kirchlichen-strafrecht/>.

MENKE, Monika. Reforma Římské kurie a postavení laiků za papeže Františka. In: BENÁK, Jaroslav, ed. *Církev a stát 2022*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 65-79. ISBN 978-80-280-0152-0.

MENKE, Monika. Srovnání trestních procedur v Církvi československé husitské a římskokatolické. In: HORÁK, Záboj a Petra SKŘEJPKOVÁ, ed. *Pocťa Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020, s. 251-264. ISBN 978-80-7502-439-8.

NAGY, Jakub. Pokuta v systému kanonických trestů katolické církve latinské – historie a současnost. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. (91/2/23), s. 13-25. ISSN 2336-5609.

NĚMEC, Damián. Pořádkové tresty v nové legislativě latinské katolické církve sui iuris. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. (92/3/23), s. 69-89. ISSN 2336-5609.

NĚMEC, Damián. Právní stránka Husova procesu. *Studia theologica* [online]. 2015, 17(4), s. 207-219, [cit. 2023-12-26]. ISSN 2570-9798. Dostupné z: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=422751>.

NĚMEC, Ronald. Vztah kanonického práva a práva České republiky. *Bulletin-advokacie* [online]. 2017 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vztah-kanonického-prava-a-prava-ceske-republiky>.

NOVÁK, Jiří. Postavení obětí v kanonickém Trestním právu očima viktimologie. In: BENÁK, Jaroslav, ed. *Církev a stát 2022*. Brno: Masarykova univerzita, 2022, s. 33-48. ISBN 978-80-280-0152-0.

PETERS, Edward. Ecclesiastical Office As Punishment For Crime: Toward The Abrogation Of Canon 1336 § 1, 4°. *Ius Ecclesiae* [online]. Pisa, 2009, XXI. (2), s. 367-374, [cit. 2023-12-21]. ISSN 1972-5671. Dostupné z: <https://www.iusecclesiae.it/article/view/1726/315>.

PETERS, Edward. Little Patience For Law. *Inside the Vatican*. 2016, 24 (3), s. 32. ISSN 1068-8579.

PŘIBYL, Stanislav. Kanonické právo jako aplikovaná ekleziologie. *Revue církevního práva*. 2021, XXVII. (82/1/21), s. 41-55. ISSN 2336-5609.

PŘIBYL, Stanislav. Teologické aspekty novel Kodexu kanonického práva z roku 1983. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. (92/3/23), s. 31-47. ISSN 2336-5609.

PŘIBYL, Stanislav. Vybrané otázky právní odpovědnosti v katolické církvi. *Revue církevního práva*. 2017, XXIII. (69/4/17), s. 11-26. ISSN 2336-5609.

REES, Wilhelm. Strafe und Strafzwecke-Theorien, geltendes Recht und Reformen. In: PULTE, Matthias, Markus GRAULICH a Heribert HALLERMANN. *Tendenzen der Kirchlichen Strafrechtsentwicklung*. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh GmbH & Co., 2017. s. 23-60. ISBN 978-3-506-78669-2.

RIEGER, Rafael M. An den Fronten der Vergangenheit ist kein Sieg mehr zu erringen: Möglichkeiten und Grenzen der Aufarbeitung von Missbrauchsfällen durch kircheninterne Strafverfahren. *Münchener Theologische Zeitschrift* [online]. 2023,

74 (1), s. 52-68, [cit. 2024-01-06]. ISSN 05801400. Dostupné z:
<https://eds.p.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=561e610f-033c-4f9a-812b-32061eb57b6e%40redis>.

TRETERA, Rajmund Jiří. Bouřlivý rozvoj kanonického práva a jeho ohlas v odborné právní literatuře. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. (91/2/23), s. 5-11. ISSN 2336-5609.

VLADÁR, Vojtech. Význam štúdia prameňov kánonického práva pre súčasnú vedu. *Revue církevního práva*. 2023, XXIX. (92/3/23), s. 13-29. ISSN 2336-5609.

Elektronické zdroje

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Instrukce o postupu biskupů a vyšších představených při předběžném šetření některých trestných činů proti 6. příkázání desatera na území ČR*. [online]. 2020 [cit. 2023-05-11]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/novela-instrukce-o-postupu-biskupu-a-vyssich-predstavenych-pri-predbeznem-setreni-nekterych-trestnych-cinu-proti-6-prikazani-desatera-na-uzemi-cr_3453

DEVILLE, Adam. Relieving Rome's burdens: A proposal for handling abuse cases. *The Catholic World Report* [online]. 2020 [cit. 2024-01-08]. Dostupné z:
<https://www.catholicworldreport.com/2020/02/10/relieving-romes-burdens-a-proposal-for-handling-abuse-cases/>.

DICASTERY FOR LEGISLATIVE TEXTS. Penal sanctions in the church: *User guide for Book VI of the Code of Canon Law* [PDF]. 2023 [cit. 2023-12-09]. Dostupné z:
<https://www.delegumtextibus.va/content/dam/testilegislativi/TESTI%20NORMATIVI/Testi%20Norm%20CIC/Libro%20VI/LibroVIIsussidio/Penal%20sanctions%20User%20guide.pdf>.

FRANTIŠEK. *Pascite gregem Dei: apoštolská konstituce k promulgaci nové VI. knihy Kodexu kanonického práva – český překlad*. [online]. 2021 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z:
https://cbk.cirkev.cz/dokumenty/apostolska-konstituce-pascite-gregem-dei-23-kvetna-2021_78

JAN PAVEL II. *Sacrae Disciplinae Leges: apoštolská konstituce k promulgaci nového Kodexu kanonického práva*. [online]. 1983 [cit. 2024-01-05]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_25011983_sacrae-disciplinae-leges.html.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Normae de delictis Congregationi pro doctrina fidei reservatis*. [online]. 2021 [cit. 2023-12-23]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delittiriservati-cfaith_en.html

KOTLÁN, Pavel. Spor o podstatu trestní odpovědnosti. In: *Právní prostor* [online]. 1999 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/spor-o-podstatu-trestni-odpovednosti>

MÜNCHENER DIGITALISIERUNSZENTRUM. *Decretum Gratiani (Kirchenrechtssammlung)* [online]. 2024 [cit. 2024-11-02]. <https://geschichte.digitale-sammlungen.de/decretum-gratiani/online/angebot>

NAVRÁTILOVÁ, Jiřina a Libor BOTEK. Vývoj církevní legislativy v otázce zneužívání nezletilých. [online]. 2021 [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/cirkev/news/2021-09/vyvoj-cirkevni-legislativy-v-otazce-zneuzivani-nezletilych.html>.

PETERS, Edward. Canon law in general. *CanonLaw.info* [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://www.canonlaw.info/>.

PETERS, Edward. Canon law might not be ideal, but it is certainly more than ‘an’ ideal. *In the Light of the Law* [online]. 2019 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://canonlawblog.wordpress.com/2019/09/03/canon-law-might-not-be-ideal-but-it-is-certainly-more-than-an-ideal/>.

PETERS, Edward. Ignoring law is not remedied by ignoring it even more. *In the Light of the Law* [online]. 2020 [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://canonlawblog.wordpress.com/2020/02/11/ignoring-law-is-not-remedied-by-ignoring-it-even-more/>.

PŘIBYL, Stanislav. Liturgie jako zdroj duchovního bohatství. In: *Youtube.com* [online]. 2017 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=WO-8z2ZEYdk&t=2907s>.

TISKOVÉ STŘEDISKO SVATÉHO STOLCE. *Papež František: Trest smrti je nepřipustný za všech okolností.* [online]. 2018 [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180803papez-frantisek-trest-smrti-je-nepripustny-za-vsech-okolnosti>

Shrnutí

Předložená diplomová práce se zabývá problematikou deliktů a jejich sankcionováním v intencích kanonického práva, které v roce 2021 prošlo zcela zásadní novelizací. Hlavním cílem je tedy analyzovat tuto problematiku se zaměřením na nosné principy a zásady, které v sobě kanonické právo spojuje. Dílčím cílem je pak zhodnotit, zda provedené změny mají potenciál se prakticky projevit v životě církve. Po vymezení pojmu trestní odpovědnost a trestný čin je věnována vysoká míra pozornosti pojmu a účelu trestu a úloze církevních autorit při ukládání trestů. V textu je upozorněno na nejvýznamnější rozdíly mezi úpravou v předchozích právních řádech a na některých místech je také nabídnuta paralela s příslušnými instituty světského trestního práva.

Seznam klíčových slov

Katolická církev, církevní právo, trestní právo, trestný čin, tresty.

Abstract

The thesis deals with the issue of crimes and their sanctioning in the context of canon law, which was completely revised in 2021. The main objective is therefore to analyze this issue with a focus on the fundamental principles and principles that canon law incorporates. A partial aim is then to assess whether the changes made have the potential to be practically manifested in the life of the Church. After a definition of the concepts of criminal responsibility and crime, a high degree of attention is given to the concept and purpose of punishment and the role of Church authorities in imposing sanctions. The most important differences between the regulation in the previous legal codes are pointed out, and in some places a parallel with the relevant institutes of secular penal law is also offered.

Keywords

Catholic Church, canon law, penal law, crimes, penalties.